

Eesti Rahva Muuseum 2018

Aastaraamat 62 (2019)

Eesti Rahva Muuseum: 2018	294
Majandustegevus: 2018	296
Teadustöö: 2018	297
Rahvakultuuri koolitus- ja teabekeskus: 2018	300
Hariduskeskus: 2018	301
Kogude osakond: 2018	303
Esemekogud	306
Arhiiv	307
Raamatukogu	308
Fotokogu	309
Audiovisuaalne kogu	310
Konserveerimisosakond: 2018	311
Näitused: 2018	317
Osalusaal	321
Väljaanded: 2018	324
Programm: 2018	327
Maailmafilm	331
Heimtali muuseum: 2018	332
Muuseumipood: 2018	333
ERMi Sõprade Selts: 2018	334

Ülevaate koostajad: Agnes Aljas (lk 294, 297–299, 325–326), Sirle Puusepp (lk 295), Rein Kinkar (lk 296), Ellen Värvi (lk 300), Kaari Siemer (301–302), Riina Reinvelt (lk 303–306), Tiina Tael (lk 307), Maris Jaagosild (lk 308), Kairi Kaelep (lk 309), Gerd Raassalu (lk 310), Kristiina Piirisild (lk 311), Kristjan Raba (lk 317–320), Kata Maria Metsar (321–323), Kadi Haamer, Saale Randaru, Maarika Pokinen (327–330), Pille Runnel (lk 331), Tiina Jürgen (332), Liina Kuzemtšenko (lk 333), Sirje Madisson (lk 334)

Makett: Roosmari Kurvits

Eesti Rahva Muuseum: 2018

2018. aasta oli ERMi jaoks auhinnarohke ja täis rahvusvahelist tegevust. Mais kuulutati ERM oma museoloogilise lähenemise poolest 2018. aasta Euroopa innovatiivseimaks muuseumiks (Euroopa aasta muuseumi konkursil Kenneth Hudsoni auhind) ja oktoobris jõudis ERM viie finalistiga hulka Euroopa Muuseumiakadeemia Luigi Michelletti auhinna valimisel, millega tunnustatakse uutset lähenemist kultuuri- ja teadusmuuseumides.

2018 oli Eesti Vabariigi 100. juubeliaasta. Tähistamist jätkus ERMi kogu aasta jooksul suurte ja väikeste sündmuste näol, millest pidulikem oli Vabariigi Presidendi vastuvõtt 24. veebruaril. Samuti tähistati sündmuste sarjaga Leedu ja Läti Vabariigi 100. sünnipäeva.

ERMi külastas 2018. aastal pea 200 000 inimest ja avamisest alates on külastajate arv ületanud juba poolt miljonit. Külastajate peamiseks huviks olid püsi- ja vahetuvad näitused (kokku toimus 44 näitust, sh erinevais paigus Eestis ja välismaal), kultuuri- ja haridussündmused (toimus pea 700), haridusprogrammid (üle 600) ja ekskursioonid (üle 1500). Erialakülalisi maailma muuseumidest tuli ERMi enam kui 100 korral.

Eesti publikule avati oktoobris pärast rahvarõivanäituse ja rahvarõivast inspireeritud moe näituse lõppemist 1990. aastate argikultuuri kogumis- ja uurimisprojekti näitus „Ise tehtud Eesti“. Koostööprojekti osales üle 30 muuseumi ja Tartu ning Tallinna ülikoolide teadlased. Osalusosalis täiendasid 1990. aastate teemat noored Hugo Treffneri gümnaasiumist oma vaatega ajastule näitusel „Õitsev (aju)vabadus“. Juubeliaastale oli pühendatud ka Anu Raua põhjalik ülevaatenäitus „Isamaastikud“. Selle näituse kataloog valiti 25 Eesti kauneima raamatu sekka ning pärjati Eesti Disaini-

auhinnad 2018 graafilise disaini kategoorias kullaga. Reet Piirit auhinnati Kultuurkapitali rahvakultuuri aastapreemiaga ülevaatliku Eesti rahvarõivanäituse loomise eest. EV100 näituseprogrammist tasub eraldi välja tuua veel Toomas Volkmani fotoprojekti „Eesti läbi 100 silmapaari“ ja Litograafiakeskuse projekti „Vabadus 21. sajandil“.

Eesti Vabariigi 100. aastapäeva tähistamist koolides ühendas ERMi hariduskeskuse koordineeritud projekt „Ajarännak 1918“, milles osales pea 10 000 last üle Eesti. Hariduskeskus laiendas koostööd Tartu Ülikooli psühhiaatrikliinikuga patsientide rehabilitatsiooniprotsessi toetuseks. Koostöös Tartu Rahvusvahelise Majaga võideti Integratsiooni SA hange „Eesti kultuuriruumi tutvustamine vähelõimunud püsielanikele ja uussisserändajatele“.

Aprillis 2018. alustas ERMi direktorina Alar Karis.

ERMis toimusid maailma kultuuri- ja etnograafiamuuseumide ühendava ICOMI (International Council of Museums) alakomitee ICMEga aastakonverents ning mitmed rahvusvahelise toidukultuuri uurijate võrgustiku üritused. Rahvakultuuri sihtkapitali preemiaga tunnustati ka toidukultuuri uurimisgruppi.

ERMi konserveerimisosakonnas leidsid rakendust välisriikide tudengid ja spetsialistid, kes töid kaasa uusi ideid konserveerimismetoodikate vallas ja viisid ERMi kogemust Eestist kaugemale.

Kogude osakond lõpetas uude majja kolimisel alustatud inventuure, uurijatele avanesid arhiiv, foto- ja kunstikogud.

Eesti Rahva Muuseum: 2018

**31.12.2018 oli ERMis 136 töölepinguga töötajat
(lisaks 6 töötajat lapsehoolduspuhkusel)**

Osakond	Töötajate arv
Avalike ja välissuhete teenistus	3
Digikeskus	12
Direktor	1
Finantsteenistus	3
Haldusteenistus	5
Hariduskeskus	8
Heimtali muuseum	3
Kogude osakond	15
Konserveerimisosakond	17
Koostöövõrgustike koordinaator	1
Müügi- ja teenindusosakond	48
Personaliteenus	1
Dokumendihaldur	1
Teadusosakond	18

ERM on ürituste korraldamise meeliskoht. Floristide festivali järelkajad restoranis.
Foto Berta Jänes, ERM

Majandustegevus: 2018

2018. aastal oli ERMil kasutada kultuuri-
ministri käskkirjaga kinnitatud eelarve ning
2017. aasta kasutamata jääkidega kokku
6 267 000 eurot. Personalikuludeks eraldati
sellest 1 852 000 eurot ja majandamiskulu-
deks ning investeeringuteks 4 415 000 eurot.
Majandamiskuludest ja investeeringutest
läks omakorda põhitegevuseks 434 000 eu-
rot, üürriks ja üüriteenusteks Riigi Kinnisva-
ra ASile 3 319 000 eurot ning 662 000 eurot
inventari soetamiseks uue hoone planeeri-
tud funktsionaalsuse saavutamiseks.

Riigieelarvest eraldatud summadele li-
sandusid toetused summas 3 631 000 eurot
(sh Eesti Kultuurkapitali toetus ERMi uue
hoone ehituse katteks 3 404 000 eurot).

Majandustegevusest saadud tulust (kok-
ku 2 211 000 eurot) teeniti põhitegevusega
(näitused, haridusprogrammid ja kultuuri-
sündmuste korraldamine) 855 000 eurot,
toitlustamise ja muuseumipoe käive oli vas-
tavalalt 912 000 ning 271 000 eurot, rendi- ja
muu tulu oli 173 000 eurot. 313 000 eurot oli
2017. aastal teenitud omatulude jääk.

ERM 2018	
Kasutada olevad rahalised vahendid	12 422 000
Riigilt	6 267 000
Toetustest	3 631 000
Majandustegevusest	2 524 000
Tegevuskulud	10 777
Tööjõukulud	2 953
Majandamiskulud	7 824
Investeeringud	555 000

Teadusosakond: 2018

ERMi teadustegevus keskendus eesti ja soome-ugri etnoloogia ja museoloogia valdkonna uuringutele. ERM juhib kahte teadusprojekti ja on osaline neljas rahvusvahelises koostööprojekti (teemad: kultuuripärand, toidukultuur, nüüdisaja argielu ja soome-ugri rahvaste uuringud). Aasta jooksul toimus kolm teaduskonverentsi, sh koostöös maailma kultuuri- ja etnograafiamuuseume ühendava ICOMi (International Council of Museums) alakomitee ICMEga aastakonverents, mis tõi oktoobris muuseumisse 150 eksperti.

Eesti etnoloogia uurimissuunal oli keskne EL ASTRA meetmest toetatud toidukultuuri uurimise ja arendamise projekt. Toimusid rahvusvahelised toidu-uurijate võrgustiku kohtumised Eestis, osaleti võtmekonverentsidel, ilmusid artiklid teadusajakirjades. Tehti koostööd Eesti toidutootjate ja väikeettevõtjatega, Maaeluministeeriumi ja ülikoolidega ettevõtluse arendamisel ja pärandipõhise toidukultuuri tutvustamisel. Toiduprojekti liikmeid pärjati Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitali preemiaga toidukultuuri uurimise ja populariseerimise eest.

Rahvakultuuri valdkonna olulisimad tegevused olid 2018. aastal seotud väljannetega. Ilmus kokkuvõtte traditsioonilistest puutöötöehnikatest „Vakad, karbid, sõelad. Painutatud kerega esemete valmistamine“ ja 100 aasta tagusele rõivastusele keskenduv „Johannes Pääsuke. Inimesed ja rõivad läbi kaamerasilma“.

2018. aastal avati ERMis 1990. aastate argikultuuri kogumis- ja uurimisprojekti väljundina näitus „Ise tehtud Eesti“. Selle aluseks olnud kogumisprojekti osales üle 30 muuseumi ja koostööpartneri.

ERMi teadustöötajad pidasid ettekandeid 20 rahvusvahelisel konverentsil ja 9 konverentsil Eestis. Ilmus 12 teaduspublikatsiooni ja 35 populaarteaduslikku artiklit (teemavaldkondadeks mälu-uuringud, nõukogude periood, migratsiooniuuringud, museoloogia, teadusajalugu ja rahvakultuur). ERMi teadustöötajad pidasid 14 populaarteaduslikku ettekannet ja tutvustasid erialakülalistele ERMi näitust ja teadustegevust enam kui 100 korral. Lisaks täiendati muuseumikogusid, osaleti ekspertidena programminõukogudes ja komisjonides,

Vaade näitusele „Ise tehtud Eesti“. Foto Arp Karm, ERM

Teadusosakond: 2018

juhendati uurimistöid, peeti ligi 70 loengut ülikoolides ning korraldati täiendusõpet.

Projektid

ERMi juhitavad teadusprojektid

- Konkurentsivõimeline teadustegevus ERMis (EL ASTRA projekt nr 2014–2020.4.01.16-0049, 2016–2019, vastutav täitja Anu Kannike), Anu Järs, Karin Leivategija, Reet Piiri, Pille Runnel
- Ise tehtud Eesti. 1990. aastate kogumise ja näituseprojekt (Riigikantselei EV100, 2016–2018), Pille Runnel, Agnes Aljas, Anu Järs, Karin Leivategija, Marleen Metslaid, Tenno Teidearu, Anu Kannike, Terje Anepaio

Osalus teistes teadusprojektides (Eesti)

- Tänapäevane soome-ugri animism: funktsioonid ja sotsiaalne kontekst

(PUT590, 2015–2018, vastutav täitja Art Leete, TÜ), Piret Koosa

- Kultuuripärand kui ühiskondlik-kultuuriline ressurss ja probleemne valdkond (IUT34-32, 2015–2020, vastutav täitja Kristin Kuutma, TÜ), Marleen Metslaid
- Religious diversity in Europe – past, present and future (Horizon 2020 RETO-PEA-project SC6-CULT COOP-05-2017, vastutav täitja Riho Altnurme), ERMi partner

Osalus rahvusvahelistes koostööprojektides

- Grandma's Story – Engaging migrant youth in their local communities (Erasmus+ Cooperation for innovation and the exchange of good practices, 2017–2019, vastutav täitja Kata Maria Saluri, Kaari Siemer, Agnes Aljas)

Maailma etnograafia- ja kultuurimuuseumide esindajad kogunesid peaaegu nädalaks ERMi konverentsile. Foto Arp Karm, ERM

Konverentsid

Korraldatud konverentsid ja teadusüritused

- 11.04. ERMi 58. aastakonverents „Näitused *versus* teadus? Dilemmad, otsingud ja lahendused“. Esinejad: Merike Lang, Lea Leppik, Jana Reidla, Linda Kaljundi, Tiina-Mall Kreem, Anne-May Nagel, Villu Soon, Arvi Haak, Hilka Hiiop, Tiina-Mall Kreem, Mari Tõrv, Ester Oras, Toomas Hiio, Marge Konsa, Pille Runnel, Krista Sarv
- 23.04.–24.04. Noorte etnoloogide ja folkloristide konverents „Noorte hääled“, korraldajad ERM, Eesti Kirjandusmuuseum. Esinejad: María Inés Palleiro, Michele Tita, Xuan Wang, Valentina Punzi, Yoab Noray Amador Correa, Nadzeya Charapan, Kadriann Kibus, Savannah Rivka Powell, Imar Koutchoukali, Steven Vihalem, Anastasiya Fiadotava, Digne Üdre, Mikhail Fiadotau, Risto Järv, Rasmus Kask, Kadri Kallast, Madli Sepper, Dolores Mäekivi, Tõnn Adermann, Merlin Tiit, Britta Kaukver, Lisanna Tälli, Kristjan Oad, Triin Käpp, Juhani Juurik, Kätlin Luht, Tenno Teidearu, Airika Harrik, Rahel Laura Vesik, Jaan Sudak
- 27.–28.04. „Juust ja toidupärand Lätis ja Eestis“, korraldajad ERM, Tartu Ülikool. Esinejad: Astra Spalvena, Ginta Dzerkale, Vanda Davidanova, Inna Jürjo, Külli Eichenbaum, Ester Bardone, Anu Järs, Anu Kannike
- 9.–12.10. Rahvusvaheline konverents „Re-imagining the Museum in the Global Contemporary“, korraldajad ICOM ICME, ERM. Esinejad: Andrea Witcomb, Denis Chevallier, Pauline van der Zee, Anette Rein, Jason Baird Jackson, Thomas Laely, Elena Eltc, Elena Dyakova, Nikolay Nenov, Irena Bokova, Iskren Velikov, Tatjana Bugarski, Jason A. Falkenburg, Olga Zabalueva, Ivan Grinko, Anna Shevtsova, Abdelrahman Othman, Kristel Rattus, Pille Pruulmann-Vengerfeldt, Wayne Modest, Austra Ziļicka, Gudrun Bucher, Jaanika Vider, Anna Vestergaard Jørgensen, Erica Lehrer, Mischa Twitchin, Wycliffe Oloo, Kyung Hyo Chun, Kim Tao, Philipp Schorch, Nadzeya Charapan, Tim McNeil, Adrienne McGraw, Peter Ride, Pille Runnel, Leif Pareli, Káren Elle Gaup, Katri Hirvonen-Nurmi, Mario Buletić, Kayte McSweeney, Pato Cusripituck, Jit-jayang Yamabhai, Regina Faden, Martin Earring, Tone Cecilie Simensen Karlgård
- 21.11. Konverents „Ants Viires 100“. Esinejad: Art Leete, Aivar Jürgenson, Jüri Viikberg, Indrek Jääts, Meelis Kihulane, Teppo Korhonen, Mall Hiiemäe, Merike Lang, Lauri Vahtre, Andra Veidemann, Marju Kõivupuu, Terje Anepaio

Rahvakultuuri koolitus- ja teabekeskus: 2018

Rahvakultuuri koolitus- ja teabekeskuse igapäevatöö hõlmab rahvakultuuri populariseerimist, nõustamist, juhendamist ja koolituste pakkumist. Väga hästi on tööle läinud parand tehnoloogiliste oskuste õpetamine. 2018. aastal toimus töötube 37 korral ja 20 teemal, kus oli osalejaid kokku 158:

- Tikitud susside tegemine – Kristin Sulg
- Pastelde tegemine – Katrin Koch-Maasing
- Vitssõle tegemine – Indrek Ikkonen
- Kõlavõõ tegemine – Age Raudsepp
- Haapsalu salli kudumine – Pille Källe
- Kirivõõ kudumine – Piia Rand
- Villatööd ja ketramine – Liis Luhamaa
- Indigoga värvimine – Liis Luhamaa
- Väikekandle valmistamine – Roland Suits
- Vana puitmööbli hooldamine – Indrek Tirrul
- Kaapkübara viltimine – Piia Rand
- Niplispitsi tegemine – Külli Valk
- Kristi Jõeste meistrikläss – Kristi Jõeste
- Saaremaa narmaskinnaste kudumine – Kristi Jõeste
- Raamatute parandamine ja köitmine – Silli Peedosa ja Eve Kasearu
- Telgedel kudumine – Age Raudsepp

- Pronksspiraalide tegemine – Jaana Ratas
- Puulusika voolimine – Arvi Tragel
- Painutatud kerega karbi tegemine – Meelis Kihulane
- Tööriistade teritamine – Meelis Kihulane

Rahvakultuuri ja -kunsti loengukursused toimusid Tartu Kõrgema Kunstikooli Pallas esimese kursuse üliõpilastele, Haapsalu Kolledži käsitöetehnoloogia ja disaini eriala tudengitele jne. Lisaks oli keskuses praktikante Eestist ja välismaalt. Teabekeskuse kuraatorid pidasid loenguid rahvakultuurist ja -rõivastest Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemias, samuti käidi ettekanetega esinemas üle Eesti. Üheks tööloõiguks oli üliõpilastööde juhendamine ja retsen-seerimine. Pärimuskultuuri programmides osaleti nõukogu liikmetena (programmis „Eesti rahvarõivas 2017–2021), ekspertide ja konsultantidena. Tihe koostöö toimus Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liiduga ja selle alaliiduga MTÜ Rahvarõivas. Koostöös Laulu- ja Tantsupeo SA-ga alustati ettevalmistusi 2019. aasta juubelilaulupeoks. ERMis jätkus rahvarõivakooli 7. lennu teine õppeaasta, koos käidi kord kuus nädalavahetuseti ning ilmus 5 uut rahvakultuuriväljaannet.

November oli ERMis Ants Viirese mälestuskuu, millega tähistati tema 100. sünniaastapäeva. Toimusid puutööpõitoad, lisaks oli ERMis avatud Meelis Kihulase näitus „Puud ja inimesed. Kummardus Ants Viiresele“ (1.11.–3.12.2018). Foto Anu Ansu, ERM

Hariduskeskus: 2018

2018. aastal oli põhiliseks ülesandeks ERMi haridustegevuse mitmekesistamine, koostöö ja uute sihtgruppide leidmine. Aasta jooksul valmis 7 haridusprogrammi ja 3 marsruuti, täiskasvanutele 7 uut töötuba. Viidi läbi 592 haridusprogrammi (u 14 800 osalejat) eri sihtgruppidele. Aktiivselt oleme tegelenud laste ja noorte vaba aja sisustamisega, pakudes koolivaheaegadel lastelaagreid, hästi on käima läinud kord kuus toimuv ERMi lasteklubi. Toimus 1476 giidiekskursiooni ja jätkusid lepinguliste giidide täiendkoolitused – aasta lõpuks oli muuseumil 58 lepingulist giidi. Augustis korraldati 9. muuseumipedagoogide suvekool, kus osales 55 muuseumiõpetajat. Rahvarohkemaiks sündmuseks oli Eesti suurperede päev 1500 osalejale 12. mail.

Olulisemad projektid

- ERMi ja Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetuse Seltsi koordineeritud projekt „Ajarännak 1918“ toimus 7. veebruaril 2018 ja seal osales enam kui 8400 õpilast (46 kooli ja 8 muud organisatsiooni) üle kogu Eesti.
- ERMi, Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetuse Seltsi ja SA Eesti Laulu- ja Tantsupidu koordineeritav projekt „Ajarännak 1869“ eeltööd: õpetajate ja muuseumitöötajate koolitamine. Rännak toimus 2.–4. mail 2019.
- Koostöö Tartu Ülikooli psühhiaatriklinikuga, mille eesmärgiks on pakkuda tegevuste kaudu patsientidele vaheldust ja tuge rehabilitatsiooniprotsessis. Aasta jooksul korraldati kliinikumis 15 ning ERMis 31 töötuba.

Kultuurikursuse õppepäeval räägiti Eesti ajaloost, keelest ja kultuurist mitme nurga alt. Kursuse viimane õppepäev oli pühendatud eesti kirjanduse ja muusika tundmaõppimisele.
Foto Arp Karm, ERM

Hariduskeskus: 2018

- Tartu Linnamuuseumi, Tartu Mänguasjakuuseumi ja TÜ Muuseumide ühishange: Tartu linna riigihange „Aktiivõppeprogrammid Tartu põhikoolide ja gümnaasiumite õpilastele õppeaastateks 2017/2018 – 2018/2019“. ERM oli hankes juhtpartner.
- Koostöös Tartu Rahvusvahelise Majaga võideti Integratsiooni SA (INSA) hange „Eesti kultuuriruumi tutvustamine vähe lõimunud püsielanikele ja uussisserändajatele“, tegevusperiood 2018–2019. Projekti tegevustesse on kaasatud ka ERMi Sõprade Seltsi vabatahtlikud. Hanke koostamine, lühikursuse kokkupanek vene- ja ingliskeelsetele gruppidele, õppepäevade ja -käikude korraldamine jne oli protsess, kus osalesid kõik hariduskeskuse töötajad.
- Lõppes rahvusvaheline projekt „Heritage Bridge“, mille raames tähistasid Soome, Eesti, Läti ja Leedu muuseumid ning koolid ajarännakuga oma kodumaa 100. sünnipäeva. Projekti toetas programm NordPlus Horizontal.
- Jätkus Erasmus+ projekt „Grandma’s Story“, mille käigus kogutakse sisserännanud vanaemade lugusid.
- Alustasime uussisserändajatele suunatud rahvusvahelise Nordplusi projektiga „Heritage, integration and social cohesion“.

Koostöö haridusasutustega

- Koos TÜ haridusuuenduse keskusega viidi aprillis ERMis läbi koolinoortele suunatud Õpifest.
- 28.09. toimus 9.–12. klasside humanitaarainete õpilaskonverents HUNTS koostöös HTG ja Eesti Kirjandusmuuseumiga.
- 3.–4. oktoobril toimus juba kümnendat korda koostöös Eesti Kirjandusmuuseumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga lasteaiapäetajate keelesenar „Üle metsa, vurr! Keel ja keskkond“.

Ajarännak 2018. Viljandi ühises ajarännakus osalesid põhikooli- ja gümnaasiumiõpilased üheksast koolist. Rännak algas Viljandi kohtumaja eest – kohast, kus loeti 1918. aastal ette manifest. Foto Epp Buht

Kogude osakond: 2018

Avati uurimissaal ja alates aasta algusest sai tutvuda arhiivi, foto- ja kunstikoguga. Esemekogud olid kolimise ja inventuuri tõttu suletud, aga kokkuleppe alusel võimaldati esemetega tutvuda üliõpilastel. Külastajate päevikus registreeris end 398 uurijat. Kogudest laenutati tutvumiseks 16 273 muuseumi. Raamatukogu lugemissaal oli avatud alates 2017. aasta märtsist, uusi lugejaid lisandus 2018. aastal 87.

Inventuur toimus kaheksas alakogus: Eesti esemekogu, võõrrahvaste esemekogu, fotokogu, etnograafiline arhiiv, topograafiline arhiiv, Tartumaa muuseumi etnograafiline kogu, raamatukogu ja videokogu). Neist keerukamaks võib kogu suuruse tõttu pidada Eesti esemekogu (maht üle 100 000) ja fotokogu (maht üle 300 000) inventuuri, mida alustati juba 2017. aastal; varasema ruumikitsikuse tõttu olid need aastakümneid inventeerimata. Fotokogu inventuur lõpetati aasta lõpuks, Eesti esemekogu inventuuri pikendati maini 2019. Samuti pikendati Tartumaa Muuseumi raamatukogu inventuuri tähtaega märtsini 2019.

Esimene avahoidla näitus õllekannudest vahetati postiajaloo väljapaneku vastu. 981 õllekannu rändas tagasi hoidlasse ja Postimuuseumi kogudest eksponeeriti näitusele 200 eset, 2000 templit ning 1400 säilikut Vambola Hurda kogust.

ERM osales aktiivselt Kultuuriministeeriumi digiteerimise tegevuskava raames käi-

vitunud digiprojektides. Koostati digiteeritavate objektide nimekirju. Esemepärandi puhul on ERM vastutav asutus (tegevuskava projekti juhtrühma kuulub Riina Reinvelt, projektijuht Triinu Siilbek). Majandus- ja Kommunikatsiooniministeriumile esitati eeltaotlus rahastuse saamiseks, mis sai positiivse vastuse. Lõpptaotlus esitati ja projekt käivitati 2019. aastal.

Tavapärase graafiku alusel jätkus kogude kirjeldamine infosüsteemis ja digikujutiste lisamine kirjetele. Seekord olid tähelepanu all need objektid, mis lähevad digiprojektide käigus digimisele – nii saab hiljem digikujutis ja kogu objekti kohta käiv info kenasti Muuseumide Infosüsteemis kokku.

ERMi blogis ilmus 11 kogusid kajastavat lugu. Täiesti uue algatusena käivitati kogude osakonna videoblogi, kus ilmus aasta jooksul 14 kogude valdkonna töid-tegemisi tutvustavat videolugu, aga lisaks kiigati ka konservaatore ja säilitajate töömaile.

Kui kogudesse annetatakse mingit liiki esemeid, siis tuleb neid mitmelt poolt ja paljudelt inimestelt. 2018. aastal torkasid näiteks silma rätsepaetiketiga 1930. aastate meesteülikonnad, 1944. aastal põgenemisel kaasa võetud hõbedast esemed ning õiguse kiriku vaimulike ja köstrite nii Lääne- ja Pärnumaal, Setumaal kui ka Karksi-Nuias pildistatud klaasnegatiivid (fotograafid Boris ja Vladimir Bežanitski, Anton Priimägi).

Röster ja veekeedukann
Siemens.
ERM A 1040:122-123

Kogude osakond: 2018

Muuseum	Fondi nimetus	31.12.2018 seisuga
Eesti Rahva Muuseum	A-kogu	10 7120
	B-kogu	9 951
	C-kogu	3 158
	D-kogu	21 096
	K-kogu	1 469
	Etnograafiline arhiiv (EA)	907
	Topograafiline arhiiv (TA)	1 064
	Sanitaar-topograafiline arhiiv (San.Top)	370
	Korrespondentide vastuste arhiiv (KV)	1 411 köidet
	Arhiivkogu	26 fondi (5784 säilikut)
	Postkaardikogu	8 fondi (1824 säilikut)
	Fotokogu (Fk)	31 7401
	Filmiarhiiv	323
	Videoarhiiv	1 450
	Fonoteek	582
	Etnograafiliste jooniste kogu (EJ)	23 162
	Postimuuseum	
	Postiajaloo kogu	52 558
	Ümbrikute kogu	13 fondi (8979 säilikut)
	Markide kogu	14 462
	Esemekogu	1 491
	Templikogu	11 801
	Arhiivkogu	12 fondi (3154 säilikut)
	Fotokogu	29 673
	Raamatukogu	4 718
Heimtali Muuseum		
	Esemekogu	1 639
	Fotokogu	676
	Arhiivikogu	1 468

Kogude osakond: 2018

Tartumaa Muuseum	Fotokogu	24 247
	Zooloogiline kogu	245
	Geoloogiline kogu	554
	Arheoloogiline kogu	1 100
	Arhiivkogu	10
	Esemekogu	4 655
	Kunstikogu	1 672
	Videokogu	2

Nn sako-ülikond. ERM A 1040:132/1-3

Kogude osakond: esemekogud

Alustati hoidlate kaupa esemete asukohta sisestamist Muuseumide Infosüsteemi. Esemekogu on suur ja sellega tegeletakse mõne järgneva aasta jooksul paralleelselt teiste ülesannetega.

Eesti esemekogu (esimesed 20 000 eset ja A-kogu) inventuur jätkus teist aastat ja aasta lõpuks said kõik hoidlad riul riuli, sahtel sahtli haaval üle kontrollitud, kuid tähtaega pikendati poole aasta võrra järelkontrollimiseks ja kokkuvõtete tegemiseks. Toimus võõrrahvaste kogu (kogu tähis C) ja Tartumaa Muuseumi etnograafiakogu inventuur. Ülekandmise järel kuuluvad viimase kogu esemed ERMis alakogusse Tartumaa Muuseumi esemekogu.

Muuseumide Infosüsteemis kirjeldati kokku 7873 eset: viimaste aastate tulme ja rõivastuse osad, mis on plaanis 2019. aastal algava ja kaks aastat vältava esemepärandi digiteerimisprojekti käigus pildistada. ERMi kogust on kavas üles pildistada umbes 13 000 eset. Kuigi 2018. aasta tööplaan nägi ette umbes 10 000 eseme pildistamist, jõudis tegelikult fotolabor töösse võtta 4000 tekstiilproovi digiteerimise.

Esemekogud täienesid 2018. aastal 625 esemega. Suuremate kogude või kollektsioonidena võib esile tuua Eesti Vabariigi piirivalve vormiriided aastatest 1996–2014, nii üksikobjektidena kui suuremate kogudena annetatud laste, meeste ja naiste rõivastuse, 20. sajandi esimesel poolel ühele Petseri eesti perekonnale kuulunud hõbedast tarbeesemete kogu ja 1980. aastatel mööblivabrikus Standard valmistatud kontorimööblikomplekti Forte. Samuti koguti esemeid seoses näituste „Ise tehtud Eesti“ ja „ESTO – üleilmse eestluste hoidja“ ettevalmistamisega.

Põnevamatest üksikobjektidest olgu nimetatud Mikk Sarvele kuulunud šamaanitrumm ja okariin, Tallinnas 1930. aastatel rätsep August Soonbergi õmmeldud moodne sakoülikond, Edgar Johan Kuusiku rahvuslikus stiilis tool, mis ta valmistas 1930. aastate teisel poolel korp! Vironia Tallinna konvendile.

Lõppes kaks esemerohket ajutist näitust „Rahvarõivas on norm. Igal aastaajal“ ja „Külatänavalt punasele vaibale. 100 aastat rahvuslikku moodi“. Lahti tuli riietada 280 mannekeeni ja hoidlatesse tagasi paigutada 1495 tekstiileset ja ehet.

Šamaanitrumm. ERM A 1040:141

Kogude osakond: arhiiv

2. jaanuaril 2018 avati uurimissaal arhiivi ja fotokogu uurijatele, mida külastas aasta jooksul 398 uurijat. Laenutati 14 678 muuseumi, neist 8509 arhiivisäilikut, 4566 fotot ja 1603 eset. Arhiivi iga-aastane töö näeb ette kogude täiendamist, korrastamist, kirjeldamist andmebaasis MuIS, uurijate teenindamist ja kogude inventeerimist. 2018. aastal sai arhiiv täiendust 194 käsikirja, 678 arhiivisäiliku ja 18 postkaardi võrra. Inventuurid lõppesid etnograafilises ja topograafilises arhiivis.

Kirjasaatjatele korraldati kuuekümmes teatmaterjali kogumise võistlus, mille tulemusena laekus 126 käsikirja 98 autorilt. Kõige enam kirjutati põhiteemal „1990. aastate tööelu“ (37), andmeid koguti ka näiteks ternespiima ja ESTOde kohta. Vabateemalis-

te tööde hulgas jagati eluloolisi mälestusi, suguvõsaurimusi või kirjutati eelmiste aastate kogumisteedest. Miina Härma gümnaasiumi õpilastelt lisandus 67 uurimistööd, mis kirjeldasid ühe pildi lugu.

Koos ESTO mälestustega täienes arhiivkogu selle temaatikaga, loodi uus arhiivkogu (Ak 38), kuhu on kantud 154 säilikut. Teise suurema koguna sai korrastatud Memento arhiiv 326 säilikuga (Ak 35) ning suur osa etnoloog Ants Viirese arhiivist (Ak 38). Kokku korrastati 32 arhiivimoodustaja arhiivi ning andmebaasis MUIS sai kirjeldatud 609 säilikut.

Muuseumis oli praktikal 2 üliõpilast Tartu Ülikoolist ja 6 Tartu Kutsehariduskeskuse õpilast jätkas praktikat.

Kollaaž ESTO'76 pääsmetest ja sümbollikast Veljo Arengu arhiivist.
Foto Arp Karm, ERM Ak 38:5/1

Kogude osakond: raamatukogu

2018. aastal möödus 95 aastat ERMi raamatukogu asutamisest direktor Ilmari Mannineni algatusel. 1923. aasta ERMi aruandest loeme: „Rahvateaduslike osakonna juurde käsiraamatukogu, kus leiduks kõige tarvilisem alasse puutuv kirjandus...“. Esimesel tegevusaastal täiendati raamatukogu enam kui 40 000 marga eest, raamatuid laekus nii ostu kui annetusega üle 300. Raamatukogu sünnipäeva tähistati 6. aprillil teemapäevaga „Raamatuga ajarajal“, mis korraldati koostöös MTÜga Raamatusaatkond. Ettekangetega esinesid Kurmo Konsa, Maris Jaagosild, Kristel Rattus, Merike Kiipus ja Kristiina Ross, modereeris Edith Hermann. Teemapäeva lõpetas giidituur kultuuriloo püsi-ekspositsioonis kuraatorite Kristiina Rossi ja Kristel Rattuse juhtimisel ning külaskäik konserveerimislaboritesse.

2018. aastal võeti raamatukogusse vastu 748 uut teavikut. Annetusena saabus 452, vahetusena 155, ostuna 84 ja muul moel 57. Aasta lõpuks oli registreeritud lugejaid 338 ja laenutusi oli 3257. Rahvusaaslaste programmi toetusega korraldati Endel Tulvingu separaatide kogu. Veebruaris toimus raamatute parandamise õpituba Silli Peedoski ja Eve Kasearu juhendamisel, mille käigus raamatukogu ja arhiivi töötajad korrastasid lagunenenud raamatuid tänapäevaste materjalide ja töövõtete ga.

Raamatukogus oli mitmeid üritusi, millest tuleks esile tõsta Anu Pingi raamatu „Eesti silmuskudumine 2. Sukad ja sokid“ esitlust, kirjandusfestivalil „Baltikumi ring“ vene diasporaa loomingu ettelugemist 18. märtsil ja eesti etnoloogia suurkuju Ants Viirese 100. sünniaastapäeva programmi kuulunud raamatunäitust 21.–23. novembrini.

Anu Pingi raamatu „Eesti silmuskudumine 2. Sukad ja sokid“ esitlus 3. märtsil 2018, mille puhul riputati raamatukogu trepikäsi puule päevakangelased sukad ja sokid. Foto Tiina Kull

Kogude osakond: fotokogu

2018. aastal lõppes ERMi fotokogu inventuur ja selle seisuga oli fotokogus 317 401 fotot, laekus 2143 negatiivi, 1056 paberfotot, 20 diapositiivi ja 4163 digikujutist. Viimane inventuur fotokogus toimus 1973. aastal.

Fotokogusse võeti vastu Helje Loopere annetusena tema enda enam kui 40 aasta vältel kogutud fotomaterjal 100-aastaseks või vanemaks elanud eestlaste kohta. Koguga liideti ka aastatel 2014–2017 ERMi pildiaita saabunud fotode valik, kus leidub täiendust eri teemadel, mida siiani on vähe kajastatud, nt Balti kett, emadepäeva tähistamine, mardi- ja kadripäeva kombestik, käimlad jpm argist. Samuti täienes kogu väliseesti ja ESTO teemadega.

2018. aasta jooksul saabusid ERMi mitmed suured ja huvitavad foto- ning klaasnegatiivide kogud, kuid millal need jõutakse puhastada, digiteerida ja kogusse võtta, sellest edaspidi. Näiteks tõi Urmas Salo muuseumisse klaasnegatiivide kogu Tartumaal Kavilda vallas tegutsenud ja sealset elu kajastanud fotograaf Karl Soldanilt (s 30.12.1898 Ulila vallas, surn 1946), kelle pildid on aastatest 1930–1940.

Fotokogus tegutsevate vabatahtlike abiga said muu hulgas paljud fotod andmebaasis kirjeldatud ning seni kogus olnud negatiivid täiendavalt nummerdatud.

Tüdruk hobusega taluõuel, 1930. aastate Kavilda vald. Foto Karl Soldan. ERM Fk 3022:936

Kogude osakond: audiovisuaalne kogu

2018. aastal digiteeriti Eesti Rahva Muuseumis vanemaid ja registreeriti kogusse uuemaid filme. Inimesed töid muuseumile 181 rulli 1960.–1980. aastatel valminud 8 ja 16 mm amatöörfilme, kus on jäädvustanud pereelu, laste kasvamist, igapäevatöid linnas ja maal, tööelu, õpilas- ning tudengiaastaid, aga samuti pidulikke sündmusi: pulmi, juubeleid, sünnipäevi, laulupidu, kooli lõpetamist, jõule ning aastavahetust. Originaallindid jäävad muuseumi hoiule, annetajad saavad pärast filmide digiteerimist digifailid.

ERMile annetati Eesti filmioperaatori Vaidu Vidili filmiarhiiv – üle 400 eri formaadis kasseti viimaste aastakümnete Lõuna-Eesti kultuurisündmustega. Lisandunud on ka väliseesti amatöörfilme, kus näeme võõrsil elavate eestlaste kultuurielu, isetegevust, noorte- ja lastelaagreid, ESTO päevi. Toronto Peetri koguduse filmimaterjal sisaldab jumalateenistuste ja seltskondliku elu salvestusi.

Videokogu täienes uute filmidega 2010. aastatest – kogusse võeti vastu 34 uut filmi, sh mõne aasta tagustest ERMi teadurite välitöödest Pakril ja toidukultuuri talletamisest Kihnus. Tartus on jäädvustatud Püha Aleksandri kiriku 100. aastapäeva tähistamine, Vabadussõjas langenute mälestusmärgi avamine Pauluse kalmistul, 26. üldlaulupeo tule süütamine Raadil, muinsuskaitsepäevade juubeliüritus ning mitmed ERMi uue hoone valmimise ja tegevusega seotud sündmused. Tartust kaugemal on kaamera- ja käidud kalafestivalil Munalaiu sadamas, jäädvustatud Jägala-Joa tööliselamuid, samuti metsategu ja jahti Järveljal. Kogusse registreeriti ka uue püsinäituse jaoks filmitud materjali ning lisaks muuseumi enda filmitule ülevaade kümne aasta tagusest Võru Ekaterina kiriku teemapargi avamisest.

Videokogu täieneb iga-aastaste välitööde materjalidega. Maido Selgmäe filmib Hiiumaal.
Foto Kristjan Raba, ERM

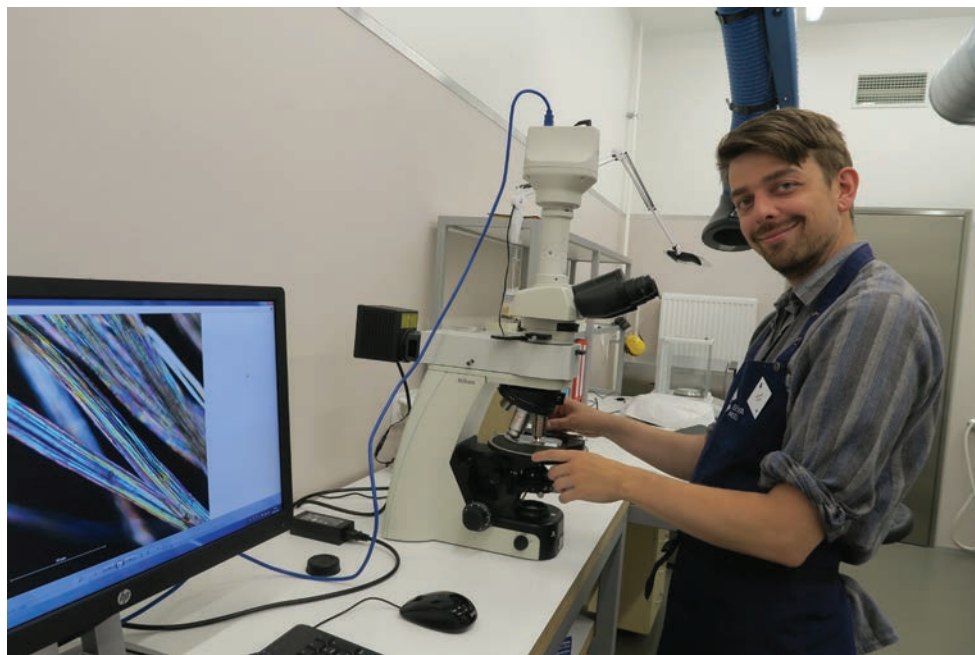
Konserveerimisosakond: 2018

2018. aastal oli põhirõhk arendustööl nii säilitus- kui ka konserveerimisvaldkonnas. Viidi läbi mitu uuringut, mis käsitlesid keskkonda ja esemeid, ning arendati hoogsalt konserveerimis- ja säilitusmetoodikaid.

Esmakordselt on tekkinud ka laiem huvi ERMi konserveerimisosakonna vastu välisriikidest pärit spetsialistide ja tudengite hulgas. Aasta alguses võeti tööle Kanada päritolu konservator-metoodik Vincent Dion, kes tõi oma keemiaettevalmistusega osakonda uusi ideid konserveerimismetoodikate ja laboriseadmete uuendamise kohta. Lisaks oli praktilal 14 tudengit ja vabatahtlikku ning juhendati ühte TKK maali osakonna lõputööd. Kanadast Fleming College'i konserveerimisõppe osakonnast oli praktilal Ellen Valter, kelle peamiseks tööks sai klaasile maalitud piltide konserveerimismetoodika väljatöötamine, mille käigus konserveeriti

19. sajandi lõpust pärit pilt ERM A 935:50. Vabatahtlikuna asus ERMi kunstikogu korlastama Jelizaveta Pratkunas, kes määras võimalikult täpselt skulptuuride materjalid ja valmistamistehnika ning tuvastas seni kindlaks tegemata autorite tööd, mis on MuISis nüüd kättesaadavad.

Töötajad osalesid 12 erialasel konverentsil ja õppereisil, mille hulgast tasub esile tõsta Kölnis NACCA sümposium ja Torinos toimunud IIC konverents „Preventive Conservation: The State of the Art“. Koostöös Tartu Ülikooli arheoloogiakabinetiga on konservatoritele läbi viidud polarisatsioonimikroskoobiga tekstiilikiudude identifitseerimist käsitlev koolitus. Lisaks on käidud kahel fotode identifitseerimist ja säilitamist puudutaval koolitusel. Alustatud on tihedamat koostööd Eesti Maaülikooliga.

Metoodik Vincent Dion uurib liimistatud tekstiilide kiude. Foto Kristiina Piirisild, ERM

Kogude hooldustalitus

Hoidlate ja näitusesaalide kliimamonitooring on jätkunud tavapärasel rütmil. Sügisel alustati koostöös RKASiga kliima kontrollmõõtmisi näitusesaalides ja tööruumides. ERMi peahoone AtlasWebbi nimeline kliimajälgimisprogramm töötab ootuspäraselt, kuid vajab täiendavate kliimaandurite paigaldamist näitusesaalidesse. Endiselt ei vasta nõuetele muuseumi jaehoidlate kliima, millele otsitakse aktiivselt lahendust. Vanades Raadi hoidlates on tagatud võimaluste piires parimad hoiutingimused kohtimurite ja konserveeriva kütmise abil. Raadi puidukonservaatorite tööruumis on samuti ajutise lahendusena kasutusele võetud kohtimur. Kliimat jälgitakse regulaarselt ja info salvestatakse andmebaasi.

Hoidlate ja näitusesaalide museaalid on kontrollitud ja riiulid puhastatud. Avastatud hallitus- ja kahjurikolletele on reageeritud kohe. Esemed ja hoiustussüsteemid on des-

infitseeritud, puhastatud ja museaalid vajadusel külmutatud.

Aasta alguses kontrolliti püsinäitusel Eesti Üliõpilaste Seltsi sinimustvalge lipu seisundit, mille käigus vahetatid välja lipu alla asetatud happesabad paberid. Vitriini sisekeskkonna paremaks monitoorimiseks asetati vitriini plii- ja vaskkupongid. Valguse mõju lipukanga värvidele kontrollitakse sinise villa testi abil. Valguse mõju tekstiilile vähendab liikumisanduritega seotud valgustus, mis süttib ainult külastajate sisene misel ruumi.

Säilitusvaldkonnas on kasutusele võetud uus meetodika: tasapinnalised väiksemat mõõtu riide-, koe-, ja heegelproovid pakendatakse polüetüleenist läbipaistvasse vaakumpakendisse. Varem on proovid pakendatud ümbrikesse, mis on ajaga muutunud happeliseks ja kaotanud esialgse tugevuse liimühendustes. Esemed kuuluvad kahjuritest ohustatud materjalide riskigruppi ning neid tuleb sageli kontrollida.

Lenduvate orgaaniliste ühendite mõõtmine vitriinides. Foto Kristiina Piirisild, ERM

Konserveerimine

Konservaatorid tegelesid peamiselt näituste esemete korrastamise ja conserveerimisega ning eksponeerimislahenduste väljatöötamisega. Suuremat ettevalmistust nõudis viis näitust: „Anu Raud. Isamaastikud“, „EW 100. Ise tehtud Eesti“, püsinäituse baltisaksa vitriini uuendamine; „Posti oodates“ avatud fondis; välisnäitus „Sajand Eesti linnakodus“.

Suurematest plaanilistest conserveerimis- ja korrastustöödest lõpetati Otepää kapi A 668: 176 conserveerimine, ERMi kogu tulirelvade korrastamine ja Tartu fotoklubi fotode digiettevalmistus. Alustati Heimtali muuseumi mööbli korrastamist. Kunstikogu raamide kohta on koostatud põhjalik seisundiuuring, mis on aluseks järgnevale tööle. Järjepidevalt tegeletakse väiksemate korrastus- ja conserveerimistööde ning tulmega.

Uurimistö

Mitu aastat väldanud töö tulemusena valmis konservaator Janika Turu põhjalik uurimistö biotsiidide kasutamise ja nende mõju kohta ERMi tekstiilidele.

Pikaajalisem uurimistö on ette võetud ERMi vitriinide siseõhu kvaliteedi monitoorimiseks koostöös Terviseametiga. Aasta alguses mõõdeti lenduvaid orgaanilisi ühendeid vitriinide sisekeskkonnas ning analüüsiiti TÜ Chemicumis vitriiniklaasidele tekkinud ainekogumeid. Alustati uurimistöga, mis käsitleb ERMis 1960. aastatel kasutusele võetud tekstiilide liimistamise meetodikat, mille tulemusena on osa museaale muutunud tänaseks kleepuvaks ja mitteeksponeeritavaks.

Konservaator Karoliine Korol on täiustanud plastmasside säilitamise meetodikaid ERMis. Nimelt on leitud lahendus, kuidas säilitada happelisi nitrotselluloosplaste nii, et need ei kahjustaks hooldalingimustes kõrval asetsevaid museaale. Happeliseks muutunud esemed on vaja teistest esemetest isoleerida, samas ei tohi museaale pakendada õhukindlasse soonkinnisega kotti, kus suletud keskkonnas kiireneb nende lagunemise-

protsess. Happevabast kartongist, siidipaberist ja söefilterkangast sarkofaag suudab aga happe endasse imeda. Täpsemad juhised happeliste tselluloosplastide säilitamise ja pakendi valmistamise kohta leiab ERMi ajavaebist.

Konserveerimisluhu: Tallinna toomkiriku vappepitaafi conserveerimine

Aasta alguses alustati püsinäituse baltisaksa vitriini uuendamise ettevalmistustöödega. Tallinna toomkirikust ERMi deponeeritud vappepitaaf vajab põhjalikku conserveerimist, millega hakkasid tegelema konservaatorid Egle Mikko ja Karl-Erik Hiimaa. Erinevalt Tallinna toomkirikus olevatest suurtest vappepitaafidest oli selle puhul tegemist metallisulamist polükroomse vappepitaafiga mõõdus 41,5 × 34,3 cm. Eesmärk oli ese conserveerida eksponeeritavaks, uuendada selle ajalugu ning määrata eseme vanus ja isik, kellele see on pühendatud.

Eeltööd viisid konservaatorid Tallinna toomkiriku Jüri kabelisse vappepitaafi jälgi ajama. See oli enne conserveerimistöid lagunenu neljaks osaks, põhiosaks vapp krooni ja parempoolse turvisega, millest oli eraldunud vasakpoolne turvis, parempoolne kroon greifiga ja nimetahvel vapi alumisest otsast. Nimetahvel oli omakorda poolik, kadunud oli lindi teine pool koos nime ja surma-aastaga ning parempoolne akantusega kinnitus, mis ühendas nimetahvli vapi tervikuks.

Probleeme tekitas osade liitmine esteetiliselt tervikuks, arvestades, et vappepitaafi eksponeeritakse vitriinis püstises asendis. Esmalt valmistati vappepitaafi kontuuridest täpne joonis, mis freesiti 20 mm paksuse läbipaistva pleksiklaasi sisse. Freesitud reljeef võimaldas vappepitaafi eksponeerida püstisena ilma, et poolitunud osade murdekohad kokku puutuksid, vältides seega edasisi mehaanilisi kahjustusi.

Mis puudutab vappepitaafi materjali, siis kahjustuseks oli selle esiküljel tsingikorrosioon ja tagusel olevate raudkonksude (mis on vapile joodetud tinaga) rauakorrosioon. Conserveerimistöde käigus eemaldati korrosiooni lahtised osad ja töödeldud

ala konsolideeriti Paraloid B72-ga (atsetooni lahuses, 3–6%), rauasulamist metallaasad puhastati klaasfiiberpliitsiga ning kaeti kaitsva Paraloid B72 (atsetooni lahuses, 6%) kattekihiga.

Polükroomia oli mattunud aastatega kogunenud tolmukihi alla, kohati oli värv kadunud ning väärismetallidega kaetud ala oli tuhmunud ning kulunud. Polükroomia kihid olid rabedad ja õrnad ning värvitud pindadel esines peen krakellüür. Polükroomsed pinnad puhastati kuiv- ja märgmeetodil, kasutades deioniseeritud vett ja triamooniumtsitraati (vesilahus 3%). Seejärel kinnitati puhastatud polükroomia Paraloid B72-ga (atsetoon-etanol 60:40 lahuses, 4%).

Koostöös TÜ arheoloogia kabinetiga viidi läbi p-XRF-uuringud objekti materjali tuvastamiseks. Elementanalüüs näitas, et vapp on valmistatud tsingist, milles esineb vähesel määral ka rauda, kroomi, tina ja vaske. Tsink on keskmise reageerimisvõimega sinakashall metall, mis tuhmub niiske õhu käes. Temperatuuril 100–210 °C on tsink kergesti vormitav, üle 210 °C kuumutatuna muutub aga metall rabedaks ja pulbristub vormimisel kergesti. Selle järgi teame, et vapi vormivalu toimus suhteliselt madalal temperatuuril. Arvatavasti valati tsink lahtisesse reljeefvormi (vormi materjalina kasutati ilmselt modelleeritud savi või puitu), kus tekkisid tsingi jahtumisel pinged.

Selle vapi puhul on taustapinnad jahtunud kiiremini kui turvised, greif ja kolme sakmega müür jm detailid. Sellest tingituna on jäänud materjali õhemates kohtades sisse pinged, mis aja jooksul avaldusid mõrade ja lõhedena ning lõpuks murdusid oma raskuse all.

P-XRF elementanalüüsi meetodil oli võimalik määrata ka polükroomia põhivärvid: suure elavhõbedasisaldusega erkpunane kinaver ja kõrge pliisisaldusega kroomkollane. Mõlemad pigmendid sisaldasid toksilisi elemente, mille kasutamine pigmenditööstuses keelati ära 20. sajandi alguses. Seega saame öelda, et vapp on valmistatud hiljemalt 19. sajandil. Seda kinnitab ka von Wrangel af Ludenhofide vapi kadunud detail, mis leiti vahetult enne conserveerimistöid Tallinna toomkiriku Jüri kabelist. Detail sisaldas infot kadunukese kohta, kelleks oli admiral parun Wilhelm Bernhard Friedrich von Wrangell (6.12.1797–25.04.1872), Venemaa keisririigi teadlane, Läänemere-äärsete majakate ülem ja Tallinna sadama komandant. Wrangell osales Fr. G. W. Struve juhendusel mediaanikaare kaardimootmisel ning hiljem Läänemerele triangulatsioonitöödel.

Pärast conserveerimis- ja uurimistööd on vappepitaaf tänu Tallinna toomkirikule ja Eesti Evangeelsele Luterlikule kirikule Eesti Rahva Muuseumi püsinäitusel „Kohtumised“ baltisaksa vitriinis.

Vappepitaaf enne ja pärast conserveerimist.
Fotod Arp Karm, ERM

Konserveerimise ajaloost: 2018

Janika Turu

2018. aastal valmis Eesti Kunstiakadeemias Janika Turu magistritöö „Biotsiidide kasutamine ja nende mõju Eesti Rahva Muuseumi tekstiilide näitel“. Tavaliselt ei mõelda muuseumidest kui eriti ohtlikest paikadest, kuid tuginedes uurimistöödele leidub paljudes muuseumikogudes potentsiaalselt ohtlikke aineid. Näiteks on teatud pigmendid mürgised, etnograafilised või loodusloo kogud võivad olla töödeldud ohtlike kemikaalidega, nitrotselluloosist esemed on tuleohtlikud ja seda nimekirja võib jätkata.

Kultuuripärand on mitmekesine ja ajaloo jooksul kasutatud säilitusmeetodid on omaette teema, mis vajab uurimist. See aitab mõista ja mõtestada pärandi kahjustusprotsesse ja valida sobivad conserveerimismeetmed.

Kui 20. sajandil algul hakati Eesti Rahva Muuseumisse esemeid koguma, tuli kohe mõelda ka oskusliku säilitamise peale. Hoolimata teadmistest ja kogemustest, mis olid ERMis juba siis olemas (muuseumi esemete tuulutamine, kahjuritõrjevahendite kasutamine, järjepidev läbivaatamine ja korrastamine), ei õnnestunud tolaeagsetes tingimustes alati kahjurit (tooneseppade, riidekoide jt) elutegevust lõpetada. Olid olemas ka teadmised stabiilsest keskkonnast, kuivade, köetud ja puhaste hoidlaruumide olulisusest, n-ö ideaalsetest hoiutingimustest, kuid objektirohked etnograafilised kogud nõudsid efektiivsemaid pikaajalise säilitamise meetmeid, sh biokahjuritõrjemeetmeid.

Biokahjustajate tõrje põhimõtted on aja jooksul muutunud ja arenenud. Üldiselt võib biokahjustajate tõrjemeetodid jagada kaheks: keemilised ja mittekeemilised. Võrreldes ERMi keemilisi tõrjevahendeid välismaa suuremate rahvusmuuseumite omadega, võib väita, et tegemist on olnud universaalsete ja laialt levinud meetmetega, mis on otseselt üle võetud keemia- ning põllumajandustööstusest.

Selleks et olla kindel tõrjemeetodi efektiivsuses, on vaja läbi testida mitu protsessi; sageli eristuvad halvemad ja ebasobilikud menetlused katse ja eksituse teel. Materja-

li muutused võivad ilmned pärast eseme töötlemist või selle käigus, aga need võivad nähtavaks muutuda ka alles aastaid hiljem, näiteks klooriühendite pöördumatu kahjustus, mis esialgse kiudu pleegitava efekti asemel muudab aastate vältel eseme värvuse helevalge asemel kollaseks. Klooriühendeid on ERMi tekstiilidel kasutatud ka desinfitseerimiseks, see aga võis põhjustada lõngade ulatuslikke ja täielikke värvimuutusi ning seetõttu ei saa me tänapäeval täit ja õiget informatsiooni eseme kohta.

Ühe eredama näite võib tuua aastast 1927, mil Raadi mõisa kolimisega alustati ka conserveerimis- ja desinfitseerimistubade sisseseadmist. Kogude desinfitseerimine gaasikambri toimus TÜ entomoloogiaosakonna juhataja Karl Zolki (Leius) juhatusel.¹ Ta on oma uurimistööst kirjutanud ka raamatu „Tooneseppad mööblis ja nende tõrje“, kus ta annab juhiseid puidu gaasitamiseks sinihappega, kasutades toodet Zyklon. Leius soovitas sinihapet kasutada vaakumnetluses, „kuid selle puudumisel võib gaasitamist toimetada ka lihtsas gaasitamisruumis, milliseid leidub mõne üksiku muuseumi juures, näit. Eesti Rahva Muuseumis. Kui aga desinfitseerimise ruum puudub võib kasutada ka Cupramoni või Xylamoni õlipreparaate“.² Leius nõuannete järgi alustatigi muuseumis katseid puitesemete immutamiseks Xylamoni õliga, mis oli palju toksilisem kui DDT. 1928. aasta tööaruandest võib lugeda, kuidas hõimurahvaste osakonna eksponaadid tehti koikindlaks Eulaniga ja karusnahad arseeniga. Eulani telliti Saksamaalt villaste esemete desinfitseerimiseks. Muuseumi direktori Ilmari Mannineni sõnul olevat Eulan „...ainuke kindel abinõu koide vastu ning seni pea kõigis suuremais muuseumides tarvitusele võetud“.³ 20 kg Eulaniga loodeti kõik muuseumi kogud pü-

[1] ERM A, f 1, n1, s 11: ERM juhatus, tegevliikmekogu ja üldiste koosolekute protokollid, 1927–1929.

[2] K. Zolk, Tooneseppad mööblis ja nende tõrje. – *Taluperenaine*, nr 1, 1935.

[3] ERM A, f 1, n 1, s 11: ERM juhatus, tegevliikmekogu ja üldiste koosolekute protokollid, 1927–1928.

sivalt „eulaniseerida“. Eulani tooteid kasutati nii Ameerikas (Edolan) kui ka Euroopas (Eulan 33) karusnahkade ja topiste putukatõrjevahendina.

Vahendid, millega pärandit püüti säilitada 20. sajandi alguses, tunduvad praeguses kontekstis kohati põhjendamatud või primitiivsed. Aga ka lihtsaimast säilituspraktikast paistab läbi materjali ja füüsilise eseme väärtustamine, ehkki selle aja konserveerimise ja museoloogia koodeksid polnud Eestis veel selgelt sõnastatud. Aastakümnete jooksul kasutati ERMis objektide säilitamiseks ja konserveerimiseks 27 kemikaali või nende segu, näiteks nftaleeni, arseeni, sinihapet, DDT, tümooli, ksüleeni jpt.

Koos keemiatööstuse arengu ja teadlikuse kasvamisega on arusaamad ka museaalide desinfitseerimisest muutunud. Teabeasutustes kasutatud biotsiidid peavad vastama kindlatele nõuetele: need ei tohi mõjutada töödeldavaid materjale ning peavad olema inimesele ja keskkonnale ohutud, neutraalse või veidi aluselise pHga, materjalis hästi ja ühtlaselt levima, eseme vananedes säilitama kaitsva toime, lahustuma vees või etanoolis ja komplekselt mõjuma kõigile biokahjustajatele. Ükski ajaloo jooksul kasutatud keemiline ühend ei vasta kõigile neile nõuetele ja seega pole universaalset biotsiidi olemas. Tänapäeval püütakse biotsiidide kasutamine viia miinimumini, eriti kultuuriväärtustega tegelevates institutsioonides.⁴

Konserveerimine, mis algselt tähendas eelkõige objektide tehnilist töötlemist, on muutunud kultuuri loomise ja taasloomise viisiks ning osaks eseme olemusest. Oluline ei ole mitte ainult see, mida konserveerimisega saavutatakse, vaid ka see, kuidas seda tehakse ja kuidas see inimesi mõjutab. Konservator valib objekte, neid konserveerides peab ta aga valima meetodi, mis on inim- ja keskkonnasõbralik.

Esemete gaasitamine Raadi mõisa keldrikoruse desinfitseerimiskambris (töötaja kohta pildil andmed puuduvad). ERM Fk 810:20, autor teadmata.

Vooditekk ERM A 563:2270. Tihedamas kohas, näiteks lõimelõngade ümber, on säilinud algsed kirkad värvitoonid. Beežina näivad lõngad ei ole vaiba algsed värvitoonid. Vaibal on spetsiifiline lõhn. Foto Anu Ansu

[4] K. Konsa, *Konserveerimisbioloogia*, EKA Restaupeerimiskooli väljaanded: AS Pakett, 2006, lk 181.

Näitused: 2018

Eesti Vabariik 100 näituste programm oli mitmekihiline ja mahukas, käsitledes teemasid alates rahvakultuurist kuni 1990. aastate ülevaatenäituseni „Ise tehtud Eesti“.

Aasta esimesel poolel sai vaadata 2017. aasta suvel avatud rahvarõivanäitust „Rahvarõivas on norm. Igal aastaajal“ ja kuni märtsi keskpaigani oli üleval ka ERMis toimunud vabariigi aastapäeva vastuvõtuga sobiv väljapanek „Külatänavalt punasele vaibale“, kus oli esitatud eri ajastute rahvuslik rõivamood.

Aprillis avati galeriis tekstiilikunstnik Anu Raua näitus „Isamaastikud“. Lisaks vaipadele Eesti suuremate muuseumide tekstiilikullafondist jõudsid sinna ka erakogude, kohalike omavalitsuste, koguduste, koolide jm asutuste legendaarsed vaibad. Näituseks valmis ka eriformaadis kataloog „Isamaastikud.“

EV100 programmis tasub eraldi välja tuua Toomas Volkmani fotoprojekt „Eesti läbi 100 silmapaari“ ja Litograafiakeskuse projekt „Vabadus 21. sajandil“.

Osalussaalis tõi rahva ette oma arvukaima pressraudade erakogu Enn Pehk ja 1990. aastate suure saali näituse raamprogrammi osana valmis Hugo Treffneri gümnaasiumi õpilaste väljapanek „Õitsev (aju)vabadus“, mis esitas nende vaate sellele kümnendile. Galeriis tähistati etnoloogialegendi Ants Viirese 100. sünniaastapäeva näitusega „Pühendus“, mis koondas graafik Evi Tihemetsa tööd ja Ants Viirese luulet.

Kokku oli avatud 44 näitust Eestis ja välismaal. Muuseumihoones on näitusepinda ligi 5300 m², mis annab võimaluse eksponeerida väiksemaid väljapanekuid festivalide ja suurürituste puhul või seoses eriteemadega.

Tekstiilikunstnik Anu Raua loomingu ülevaatenäitus „Isamaastikud“. Foto Berta Jänes, ERM

Näitused: 2018

Püsinäitused

- Alates 1.10.2016 Eesti kultuuriloo püsinäitus „Kohtumised“
- Alates 1.10.2016 Soome-ugri püsinäitus „Uurali kaja“

Suur saal

- 22.06.2017–31.08 „Rahvarõivas on norm. Igal aastaajal“. Kuraator Reet Piiri, kujundaja Iir Hermeliin, produtsent Reet Mark
- 4.10.2018–20.10.2019 „Ise tehtud Eesti“. Produtsent Külli Lupkin, kuraatorid Agnes Aljas (ERM), Ann Aaresild (Eesti Teatri- ja Muusikamuuseum), Anneli Banner (Eesti Vabaõhumuuseum), Anu Järs (ERM), Anu Kannike (ERM), Helena Grauberg (Tartu Mänguasjamuuseum), Karin Leivategija (ERM), Liis Reha (Tartu Mänguasjamuuseum), Marleen Metslaid (ERM), Paavo Kroon (Eesti Maanteemuuseum), Pille Runnel (ERM), Raili Nugin (Tallinna Ülikool), Tenno Teidearu (ERM) ja Terje Anepaio (ERM), kujundus Karin Tõugu, Anne Kaljas, Karolin Kaup, Anni Kotov, Aet Ader, Mari Hunt, Kadri Klementi (Eesti Kunstiakadeemia, B210), graafiline disain Aimur Takk (EKA), Stúdio Stúdio, Emma Eensalu (ERM)

Galerii

- 4.10.2017–18.03.2018 „Külatänavalt purnasele vaibale. 100 aastat rahvuslikku moodi“. Kuraator Riina Reinvelt, kujundaja Liina Unt
- 14.03.2018–07.01.2019 „Isamaastikud“. Kuraator Anu Raud, kujundaja Ene-Liis Semper
- 22.11.2018–6.01.2019 Evi Tihemetsa graafikanäitus „Pühendus“

Osalussaal: Tee ise näitus

- 14.10.2017–14.01.2018 „Unenäomosaiik“ (kuraatorid Ann Einberg, Annaliise Ka-

lamees, kujundus Balti Filmi- ja Meedia-kooli tudengid)

- 14.02–6.05 „Pegasus, pressraud ja Kase-maa“. Kuraator Enn Pehk, kunstnik Markus Kasemaa
- 30.05–14.10 „Õitsev (aju)vabadus“. Kuraatorid Hugo Treffneri gümnaasiumi 11. klassi õpilased Merette Arula, Ester Asso, Anni Leena Kolk, Karmen Kukk, Katri Kõva, Maarja Leedjärv, Olivia Raudsik, Katre Krit Sallum, Kerli Unt, tehniline tugi Tartu Kunstikooli dekoraa-tori eriala õpilaste poolt)
- 15.11.2018–17.02.2019 „Eesti meie südames“. Kuraatorid Thomas Chaffraix, Dalisa Camci, John Avila, Daniil Novikov, Gleb Gomankov, Karen Ballestas, Alexandra Issany koostöös Tartu Rahvusva-helise Majaga

Mujal ERMis

- Alates 1.10.2016 A-fuajees „ERMi lugu“. Kuraatorid Lauri Vahtre, Kristjan Raba, Piret Õunapuu, kujundaja Jane Liiv
- 1.10.2016–30.10.2018 avatud hoidlas „Õllekannud“. Kuraator Ülle Jäe
- 18.12.2017–28.01.2018 rahvakultuuri tea-bekeskuses „Kuldse peaga nõel“. Kuraator Kertu Saks
- 3.02–31.03 B-fuajees „Eesti läbi 100 silmapaari“. Idee, kontseptsioon, portreefotod Kaire van der Toorn-Guthan, Toomas Volkmann; Eesti meeoleulufotod Tõnu Tunnel, Tõnu Runnel; tekstid Tiiu Suvi, Piret Jaaks, Mirjam Matiisen, Heli-na Piip; helitaust Sven Sosnitski
- 19.03–22.03 Maailmafildi näituste prog-ramm 2018 A-fuajees „Ajanihe“. Kuraator Svetlana Karm, kujundaja Jane Liiv
- 3.09–4.09 B-fuajees „Oleks võinud minna ka teisiti – Ernst Meele Eesti“, koostöös Labürinteatrirühmituse G9, VAT Teatri, Eesti Rahvusraamatukoguga
- 5.09–27.09 A-fuajees „100 aastat teispooll klaasi“. Kuraator Ain Roost koostöös festi-valiga Draama 2018
- 21.09–20.10 A-fuajees Izak Walter Mora Marambio maalinäitus „MuSada“ koos-töös Tšiili Suursaatkonnaga, Tšiili au-konsulaadiga Tartus

Näitused: 2018

- 30.10–29.11 rahvakultuuri teabekeskuses „Küüp“. Kuraatorid Heidi Solo, Margit Miller
- 2.11–2.12 B-fuajee „Puud ja inimesed. Kummardus Ants Viiresele“. Kuraator Meelis Kihulane, kujundaja Epp Margna
- 10.11–25.11 A-fuajees Läti 100 näitus „I am introvert“. Kuraator Reinis Pēterson (koostöös Läti Kirjanduskeskusega)
- 11.11–25.11 A-fuajees Dace Dēliņa-Lipska maalinäitus „Lauluemad“
- 8.12–3.03.2019 B-fuajees „Vabadus 21. sajandil“. Kuraator Jaak Visnap (koostöös Eesti Litograafiakeskusega)
- 27.11–7.12 A-fuajees „ERMi 20. koolidevahelise võistujoonistamise näitus“. Teostus Arvi Tragel
- 6.12.2018 avatud hoidlas „Postiajalugu“. Kuraatorid Helve Schasmin, Eve Aab, Viljar Pohhomov, kujundaja Jane Liiv, koostöös Postimuuseumi Sõprade Seltsiga

Raadi park

- Mõisahoone seinal „Meie siin maal“. Kuraatorid Maris Rosenthal, Alar Madisson (alates 2009)

- Veetornis „Raadi läbi aegade“. Kuraator, kujundaja Jane Liiv (alates 2009)

Heimtali muuseum

- Püsinäitus „Põlvest põlve elutarkus“. Kuraatorid Anu Raud, Anna Liisa Regensperger, Merle Puusepp, kujundaja Taimi Soo
- 8.05–21.07 Keraamik Leo Rohlini isikunäitus „Siit nurgast ja sealt nurgast“. Kuraatorid Merle Puusepp, Tiina Jürgen, Artur Kasepuu
- 27.07–27.10 „Toimumata jäänud tulevikud Eesti modernismis“. Kuraatorid Laura Linsi, Ronald Reemaa
- 28.04–22.03.2019 „Rahvuslikud kindad ja sukad“. Kuraator Tiina Jürgen
- 5.05–1.12 „Anu Raua vaibakavandid“. Kuraator Tiina Jürgen
- 4.12–23.05.2019 õpilasnäitus „Viiralti tamm Viljandimaa koolilaste pilgu läbi“. Kuraator Sirje Kannel, kujundajad Anu Raud ja Tiina Jürgen

Näituse „Toimumata jäänud tulevikud Eesti modernismis“ kuraatorid Laura Linsi ja Roland Reemaa vaatlesid 1927. aastast kuni Teise maailmasõjani ilmunud ajakirja

Näituse „Toimumata jäänud tulevikud“ avamine Heimtali muuseumis.

Näitused: 2018

Taluperenaine ning modernismi mõju talukeskkonnale. Konstrueeriti modernistlike talukodude interjööre suuremõõtmeliste makettide ja pildistustena, luues lugusid tulemata jäänud modernistlikust Eestist, mille võimalikkuse lõpetasid ideoloogilised ümberkorraldused, kuid mille ruumiline ning kultuuriline mõju on sellegipoolest tegelik. Projekt kuulus kunstiprogrammi EV100 „Sada kunstimaastikku“ ürituste seeriasse. Kunstiprogramm100 hõlmas ka Eestis elava Tšiili kunstniku Izaak Mora näitust Eesti ajaloomaastike teemal „MuSada“.

Virtuaalnäitused

- „Oma riik, oma mark“, kuraator Eve Aab. ERMi kodulehe veebinäituste galeriis
- „Aja jälg 1. osa“, kuraator Eve Aab. ERMi kodulehe veebinäituste galeriis
- „Aja jälg 2. osa“, kuraator Eve Aab. ERMi kodulehe veebinäituste galeriis

ERMi näitused Eestis

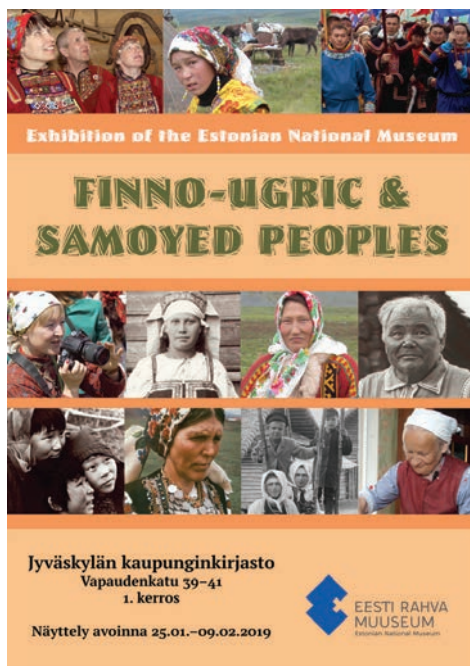
- „Ajanihe“, kuraatorid Svetlana Karm, Eva Toulouze. 24.09–7.11 Narva muuseumis
- „Külatänavalt punasele vaibale, kuraator Riina Reinvelt, 18.05–20.06 Mõisaküla muuseumis
- „Toit, eestluse varaait. Toronto toidukohad“, kuraatorid Riina Reinvelt, Piret Noorhane. 22.08–10.01.2019 Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskoolis

ERMi näitused väljaspool Eestit

- „Viro 100 vuotta – vapauden tarinat“, kuraator Kristjan Raba, produtsent Toimi Jaatinen, 16.3–7.6 Vapriikki muuseumikeskus, Tampere, Soome
- „Ajanihe“, kuraatorid Svetlana Karm, Eva Toulouze, 12.–22.04 Tatarstani Agrõzi rajooni Varkled-Bodja küla, Venemaa; 23.04–29.05 Kuzebai Gerdi nimeline Udmurdi Rahvusmuuseum, Iževsk,

Venemaa (koostöös Eesti saatkonnaga Moskvast, Udmurdi Rahvusmuuseumiga); juunis Budapesti Eötvös Loránd'i Ülikool; 13.10–4.11 Antal Reguly Muuseum, Zirc, Ungari (koostöös Eesti Instituudiga)

- „Soome-ugri ja samojeedi rahvad“, kuraatorid Svetlana Karm, Laur Vallikivi. 10.01–9.02 Kajaani raamatukogu, Soome; 12.02–7.03 Sotkamo kogukonnamaja, Soome; 12.03–24.03 Kuhmo raamatukogu, Soome; Metsätalo Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuskien laitoksen Helsinki Ülikool, Soome (koostöös ERMi Sõprade Seltsiga); 27.03.–10.04 Kotka linnaraamatukogu (koostöös ERMi Sõprade Seltsi ja Merekeskuse Vellamo Sõprade Seltsiga); 3.07.–31.07.2018 Soome; 12.11–9.12 Mikkeli maakonnaraamatukogu (koostöös MTÜga Fennoungria, ERMi Sõprade Seltsiga, Mikkeli Eesti Seltsiga Mihkel)
- „Hand in glove“, kuraator Reet Piir, disain Merike Tamm, 15.01–28.02.2018 Kielce muuseum, Krakowi kultuurikeskus; 15.–21.10 Eesti päevade ja EV100

Exhibition of the Estonian National Museum

FINNO-UGRIC & SAMOYED PEOPLES

Jyväskylän kaupunginkirjasto
Vapaudenkatu 39-41
1. kerros
Näyttely avoinna 25.01.–09.02.2019

EESTI RAHVA MUUSEUM
Estonian National Museum

Näitused: osalussaal

ürituste raames veel Poznańis ja Kaliszis (koostöös Eesti saatkonnaga Poolas)

- „Johannes Pääsuke. Mees kahe kaameraga“, kuraator Toomas Kalve, Kristjan Raba. Bel Airi kunstivilla 1.06–30.06 Eesti päevade kavas USAs; Skandinaavia kultuurikeskuse Nordic Hall galeriis, Bostonis 5.02–28.02 (koostöös Eesti Suursaatkonnaga Washingtonis)

Õitsev (aju)vabadus. Noorte elust ja olust 1990. aastate Eestis

Kuraatorid: Merette Arula, Ester Asso, Anni Leena Kolk, Karmen Kukk, Katri Kõva, Maarja Leedjärv, Olivia Vilma Maria Raudsik, Katre Krit Sallum, Kerli Unt HTG 11. klassist.

Maist oktoobrini 2018 võis ERMi osalussaal näha Hugo Treffneri Gümnaasiumi 11. klasside õpilaste näitust „Õitsev (aju)vabadus. Noorte elust ja olust 1990. aastate Eestis“. Õpilasi juhendas ajalooõpetaja Kristiina Punga.

Osalussaal

Osalussaal on üks muuseumi omanäolisemaid ruume. Esimene ideekonkurss „Oma näitus“ korraldati juba aastal 2010 ja selle eesmärk oli tuua muuseumisse näituse tegemise kogemusega inimesi, grupe ja kogukondi, kes tahaksid näidata mõnd enda jaoks olulist teemat. Näitusi on veel teinud Tartu Rahvusvaheline Maja, Tallinna Ülikooli Balti filmi, meedia, kunstide ja kommunikatsiooni instituudi ristmeedia tudengid jpt.

Ideed saavad esitada kõik huvilised. Need pannakse kodulehele üles ja rahvahääletuse käigus selgub rahva lemmik. Osalussaal on 2019. aasta sügiseks olnud seitse näitust, pooled neist pärit „Oma näituse“ konkursilt. Samuti on muuseum pöördunud ka otse koolide poole.

Osalussaalil olnud kaks produtsenti: Jaanika Jaanits ja Kata Maria Metsar. Suurt abi näituste vormistamisel on pakkunud Arvi

Tragel, Tiit Sibul, Lauri Tamm, Kristjan Raba ja Viljar Pohhomov jpt ERMi töötajad.

Näituse sünd

Lisaks konkursile „Oma näitus“ on võimalik osalussaali näituse tarbeks ise pöörduda ühe või teise potentsiaalse näitusetegija poole. Nii saame muuseumisse tuua eriuimelisi käsitusi. Osalussaali produtsent Jaanika Jaanits kutsus näitust tegema Hugo Treffneri gümnaasiumi õpilasi, kuna HTGI on tihe side ERMiga, näiteks läbivad humanitaarsuuna õpilased ERMis humanitaarpraktika kursuse. Teemavaldkonnaks said 1990. aastad, sest samal ajal valmistati ette materjali näituse „Ise tehtud Eesti“ jaoks. Nii koges külastaja muuseumis kahte vaadet sellele kümnendile: teadlaste ja noorte oma.

Eelmisel aastal (2017) võttis muuseum meie kooliga ühendust ning pakkus võimalust kooliõpilastel oma näitus üles panna. See projekt usaldati meie klassile ning meie üheksakesi haarasime võimalusest kinni. Saimme suvepuhkuseks mõtlemisainet, mis meid üheksakümnendate puhul kõnetab, ning teha eeltööd enda mõtetes. Tõsisem töö algas aga augustis. Nimelt 31. augustil 2017, mil me korraldasime enda esimese pika töökoosoleku, teadmata tol hetkel veel, et sama pikad koosolekud ootavad meid ees terve õppeaasta vältel. (Kuraatorid ERMi blogis)

Teemasse sisse elamiseks alustati ühiselt teleseriaali „Õnne 13“ vanemate osade vaatamisega, tutvuti toonaste kultuuriteoste, meediaväljaannete ja varasemate uurimistöödega. Lisaks tehti 18 intervjuud.

Kuna me soovisime tabada 90ndate aastate noore perspektiivi, valisime intervjueeritavateks inimesed, kes tol ajal olid vastavas vanuses. Samuti tahtsime katta intervjudega kogu Eestit. Päriselt intervjueerimise kogemus oli sama põnev kui prooviintervjuu korral. Kuid seekord oli asi ametlikum. Sõlmisime intervjueeritava lepingu ning kogu protsess nägi välja, nagu oleksime olnud ehtsad folkloristid. Pärast intervjude

Näitused: osalussaal

teostamist hakkasime nendest välja noppima meie jaoks huvitavaid mõtteid, teadmisi ja põnevaid lugusid. Detsembrikuus toimus suur kodeerimispäev, mil töötasime läbi kõik intervjuaud ülima täpsusega. (Kuraatorid ERMi blogis)

Kunstiliste lahenduste väljamõtlemisel tulid appi Tartu Kunstikooli õpilased, kes löid ka esmased kavandid ja kujundused. Kuue meetri kõrguse lae ärakasutamiseks otsustati ehitada pime kinotuba ja selle peale teisele korrusele 90. aastate igapäevaelu kujutav köök.

Ehituse juures olime ka ise abiks. Tegime värvimis-ning tapeetimistöid. Samuti oli meie kanda igasugune paigutamise osa. Seadsime valmis vitriine, kinnitasime postkaarte, kujundasime. Viimased asjad said paika vaid loetud tunnid enne avamist. Oli imeline näha seda suurt ja ajamahukat tööd oma silme ees, olles ümbritsetud inimestest, kellega koos see kõik teoks sai. Terve päeva oli hingest soojus ja rõõm ning lõpuks saime oma näitust ka perele ja sõpradele näidata. (Kuraatorid ERMi blogis)

Valikud

Tegijatega koos otsustati, et noored, kes on sündinud 2000. aastal, kitsendavad käsitlust nii, et see hõlmaks noorte elu 1990. aastatel. Põhiliseks eesmärgiks oli näituse atraktiivsus eakaaslaste seas ning nostalgia ja äratundmisrõõm nendele, kes olid 1990. aastatel noored. Siit tuli välja ka üks suuremaid erinevusi noorte ja teadurite vaates. Trefneristid võtsid vastu otsuse, et ei näitagi kõiki tolle ajastu tahke, vaid neid, mis tundusid neile eripärased. Pärast intervjuusid kodeeriti kogu materjal ja valmistati suur mõttekaart, kus joonistusi selgelt välja peamised teemad: igapäevaelu, kultuur, mood, reisimine ja kaubandus. Noorte käsitlus 90. aastatest oli helge ning täis nostalgilisi meenutusi.

Kui olime 2018. aasta jaanuaris otsustanud, mida oma näitusel eksponeerida soovime, hakkasime vajalikke esemeid otsima. Panime Excelisse kirja kõik need asjad, mida ruumi soovisime, alates talongidest ja laudlinadest, lõpetades jalgrattaga. Märkisime ära ka ini-

Näitusetegijad oma kodeeritud materjalidega. Foto Kata Maria Metsar, ERM

Näitused: osalussaal

mese, kes konkreetse eseme leidmise eest vastutab. Nii oli kindel, et ükski ese ei jää tähelepanuta. Palju oli selliseid esemeid, mis olid olemas meil kodus või sõpradel-sugulastel. Puuduolevaid esemeid hakkasime otsima nii taaskasutuskauplustest kui ka internetilehekülgedelt. (Kuraatorid ERMi blogis)

Kohe alguses võeti vastu otsus, et esemeid saab näitusel katsuda ja lähemalt uurida. Külastaja sai mängida magnetmängu, kus magnet tuli kokku viia 1990. aastatel Eestisse jõudnud toote või teenuse pildiga või kirjeldusega. Tahvelarvutites sai aga teha muusika- ning ajalooviktoriini. Põnevamad intervjuudel kuulnud lood lugesid noored ise sisse, külastajad said neid aga kuulata taksofonist.

Pärast näitust

Õpingute kõrvalt tehtud näitus otsustati ära kasutada kohustusliku uurimistöo raames. Nii valmis noortel pärast näitust ka enam kui 100-leheküljeline uurimistöo, kus kirjeldati näituse tegemist alates algmaterjali kogumisest kuni külastajate tagasisideni välja. Õpilaste ajaloouurimistöode 20. võistlusel „Vabadus“ nimetati parimaks uurimistööks just kirjeldatud näituse põhjal valminud töö „Näitus „Õitsev (aju)vabadus. Noorte elust ja olust 1990. aastate Eestis“ Eesti Rahva Muuseumi osalussaal“.

Tänaseks on peaaegu kõik need noored astunud ülikooli, kes õpib arstiteadust, kes ajalugu, kes juurat. Siiani on neil aga mees see koos veedetud aeg, saadud oskused-teadmised ja kogemus. Ning Eesti Rahva Muuseumi peavad nad ikka oma kodumuuseumiks.

Näituse avamine, esiplaanil muusika- ja ajalooviktoriin. Foto Berta Jänes, ERM

Väljaanded: 2018

Aastaraamat

Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat 61. Tartu, 2018. ISSN 1406-0388. Peatoimetaja Pille Runnel, toimetaja Indrek Jääts, Agnes Aljas; keel ja korrekatuur Tuuli Kaalep, Karin Kastehein, Ivi Tammaru; makett Roosmarii Kurvits, kaas Jane Liiv, küljendus Tuuli Kaalep.

Artiklid:

- Svetlana Karm, Art Leete. Uurali kaja Eesti Rahva Muuseumis
- Indrek Jääts. Eesti etnograafid lõunavep-sa külades 1965–1969
- Tatiana Alybina. Mari usukombed läbi kaamerasilma: Tiia Peedumäe välitööd Mari Vabariigis aastatel 1991–1992
- Eva Toulouze. Kaama-taguste udmur-tide sügispalvus: rituaali etnograafiline kirjeldus välitööde põhjal
- Nikolai Anisimov. Mälestamisrituaal *tšekan* nüüdisaegse udmurdi küla etnokultuurilisel maastikul
- Piret Koosa. Etnoloogilised välitööd re-ligioosnes kontekstis Komimaa kristlaste näitel
- Laur Vallikivi. Soome-ugri misjon: Eesti kristlaste hõimutöö Venemaal

Ülevaated

- Eesti Rahva Muuseum 2017. aastal

Ajakiri Journal of Ethnology and Folkloristics

Journal of Ethnology and Folkloristics; Vol. 12, No. 1. Tartu, 2018. Peatoimetaja Art Leete, toimetajad Risto Järv, Ergo-Hart Västriik, Indrek Jääts, Aado Lintrop, Pille Runnel, Ülo Valk, Taive Särg; keeleteoimetaja Daniel E. Allen, tegevtoimetaja Helen Kästik, makett Roosmarii Kurvits; küljendus Tuuli Kaalep. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond, Tartu Ülikooli etnoloogia osakond. ISSN (print) 1736-6518, ISSN (online) 2228-0987.

Artiklid:

- Risto Järv, Mairi Kaasik. *Estonian Fairy Tales Up the Beanstalk into Heaven and Coal Porridge: Two Tales of Growing Up*
- Madis Rennu, Liisa Tomasberg, Art Leete. *From 'Heritage Adepts' to Historical Reconstructionists: Observations on Contemporary Estonian Male Heritage-Based Artisanry*
- Panu Itkonen. *Changing Work Patterns of the Skolt Sámi*
- Eva Toulouze, Nikolai Anisimov. *The Year Replaces the Year. Udmurt Spring Ceremonies among the Non-Christian Udmurt: An Ethnographic Analysis of Contemporary Ritual Life (on Materials from Varkled-Böd'ya Village)*

Ülevaated:

- Kirsti Jõesalu, Ene Kõresaar. *Cultural Trauma and Diversity in Museums: A Report from São Paulo*

Journal of Ethnology and Folkloristics; Vol. 12, No. 2. Tartu, 2018. Peatoimetaja Ergo-Hart Västriik, toimetajad Risto Järv, Art Leete, Indrek Jääts, Aado Lintrop, Pille Runnel, Ülo Valk, Taive Särg, keeleteoimetaja Daniel E. Allen, tegevtoimetaja Helen Kästik, makett Roosmari Kurvits, küljendus Tuuli Kaalep. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseum, Tartu Ülikooli eesti ja võrdleva rahvaluule osakond, Tartu Ülikooli etnoloogia osakond. ISSN (print) 1736-6518, ISSN (online) 2228-0987.

Artiklid:

- Sadhana Naithani. *Related by Contradiction: Folklore and Archive*
- Baburam Saikia. *An Introduction to the Sattria Culture of Assam: Belief, Change in Tradition and Current Entanglement*
- YiShan Lea. *The Agricultural Deities of Q'eqchi' Mayas, Tzuultag'as: Agricultural Rituals as Historical Obligation and Avatar of the Cultural Reservoir in Rural Lanquín, Alta Verapaz, Guatemala*
- Tatyana Bulgakova. *Alcohol as a Unifying Force in the Shamanic Community: Nanai Case Study*
- Eva Toulouze. *A Man of Words and Silence: A Siberian Intellectual's Mixed Patterns of Communication*
- Tatiana Alybina. *Contemporary Mari Belief: The Formation of Ethnic Religion*
- Jana Reidla. *Curators with and without Collections: A Comparative Study of Changes in the Curator's Work at National Museums in Finland and in the Baltic States*

Ülevaated:

- Igor Mikeshin. *Believing, Belonging, and Durkheiming: A Report on the 16th Annual EASR conference*
- Eva Toulouze, Nikolai Anisimov. *Drinks in the Culture of the Peoples of the Volga-Urals Region: 3rd Ethnographic Field Symposium in Ludorvay, Udmurtia, September 18–20, 2018*
- Tatiana Vagramenko. *Book Review: Sustaining Russia's Arctic Cities*

Kogumikud

Vakad, karbid, sõelad: painutatud kerega esemete valmistamine. Tartu 2018. ISBN 978-9949-548-53-8 (köites), ISBN 978-9949-548-54-5 (mälupulk), ISBN 978-9949-548-52-1 (komplekt). Autor Meelis Kihulane, toimetajad Janica Sepp, Liisi Jääts; keeleteoimetaja Tuuli Kaalep, kujundus Epp Margna. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Johannes Pääsuke. Inimesed ja rõivad läbi kaamerasilma. People and clothing through the lens of his camera. Tartu 2018. ISBN 978-9949-548-65-1. Koostajad Ellen Värvi, Liisi Jääts; toimetaja ja küljendaja Ivi Tammaru; kaas Jane Liiv. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Kataloogid

Kohtumised. Tartu 2018. ISBN 978-9949-548-63-7. Koostaja Kristel Rattus, keeleteoimetaja Ivi Tammaru, kujundus Wolcan. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Isamaastikud. Tartu 2018. ISBN 978-9949-548-57-6. Koostajad Anu Raud, Reet Mark; toimetajad Karin Kastehein, Tuuli Kaalep; kujundus Tuumik. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Maailmafilmi. Tartu visuaalse kultuuri festival. 19.–24. märts 2018. Worldfilm. Tartu World Film Festival. Tartu 2018. ISBN 978-9949-548-56-9. Toimetajad Kata-Maria Saluri, Pille Runnel, Tuuli Kaalep; kujundus Martin Voltri, küljendus Tuuli Kaalep. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum, MTÜ Maailmafilmi Ühing.

Käsiraamatud ja õppematerjalid

Vastseliina naine: rahvarõivaste valmistamise juhend. Tartu 2018. ISBN 978-9949-548-59-0. Koostajad Ester Pomerants, Ellen Värvi; toimetaja Ivi Tammaru, kujundaja Merike Tamm. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Vaivara naine ja neu: rahvarõivaste valmistamise juhend. Tartu 2018. ISBN 978-9949-548-66-8. Koostajad Kaili Kalle, Evelin Heek; toimetajad Ellen Värvi, Ivi Tammaru; kujundaja Merike Tamm. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Teesid ja teatmikud

Noorte hääled. Noorte etnoloogide ja folkloristide konverents. Ettekannete kokkuvõtted. Tartu 2018. ISBN 978-9949-548-58-3. Koostajad Marleen Metslaid, Lona Päll; toimetajad Marleen Metslaid, Lona Päll, Ivi Tammaru; kujundus ja küljendus Ivi Tammaru, kaas Jane Liiv. Väljaandjad Eesti Rahva Muuseum, Eesti Kirjandusmuuseumi Eesti Rahvaluule Arhiiv.

ICOM ICME 51st Annual Conference. Re-imagining the Museum in the Global Contemporary. Programme and abstracts. Tartu 2018. ISBN 978-9949-548-61-3, ISBN 978-9949-548-62-0 (PDF). Koostajad Agnes Aljas, Viv Golding; kujundus ja küljendus Tuuli Kaalep, kaanekujundus Jane Liiv. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

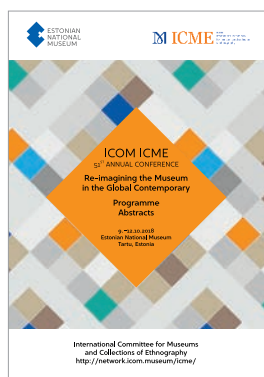
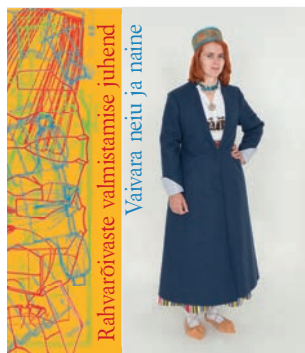
Teatmik „Muuseum ootab sinu lugu!“ Tartu 2018. Koostaja Agnes Aljas, toimetaja ja küljendaja Ivi Tammaru. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Muud trükised

ERMi kalender 2019. Tartu 2018. Koostaja Anu Kannike, Anu Järs; toimetaja Karin Kastehein, kujundaja Emma Eensalu. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Raadi teejuht. Tartu 2018. ISBN 978-9949-548-55-2. Autorid Pille Runnel, Kaarel Tarand; toimetaja Karin Kastehein, kujundus Merike Tamm. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Guide to Raadi. Tartu 2018. ISBN 978-9949-548-64-4. Koostaja Kaarel Tarand, Pille Runnel, Merike Tamm; toimetajad Kaarel Tarand, Daniel E. Allen; kujundus Merike Tamm. Väljaandja Eesti Rahva Muuseum.

Programm: 2018

EV100

2018. aastal peeti ERMis 668 Eesti riigi 100 aasta juubeliga seotud üritust.

24. veebruari traditsiooniline presidendi vastuvõtt toimus ERMis, hõlmates kogu maja. Presidendi kantsleil, NO teatri, ERMi teenindusosakonna ja paljude teiste osapoolte ja vabatahtlike ühine panus andis mõjusa tulemuse, millest sai osa ka televaataja.

EV100 tähe all toimus Tartu linna laste-aegade suur rõõmupidu „Kodus kõik on kõige parem“, Eesti Filharmoonia Kammerkoori ja Tallinna Kammerorkestri kontsert „Siin on ilus elada“, EV100 projekti „Klaveriloomad. Elu muusikas“ lõppkontsert. Oma 100. tegevusaastat tähistasid ERMis pidulikult Eesti apellatsioonikohtud ja Riigiprokuratuur. Samuti tähistasime pidulikult Leedu ja Läti 100. sünnipäeva.

Hariduskeskuse eestvedamisel ja koostöös Eesti Ajaloo- ja Ühiskonnaõpetajate Seltsiga korraldati 7. veebruaril 2018 ajaraunak aastasse 1918, kus osales 52 kooli ja muuseumi. Sajanditagust aega uuris ja aktiivõppeprogrammis osales sel päeval umbes 8300 õpilast.

2018. aasta kevadel algas ERMis koorimuusikaprojekt „ERM heliseb“, mis oli pühendatud EV 100. ja laulupeo 150. aastapäevale. Muuseumis esines üle 50 koori üle Eesti ja mõnel neist olid kaasas nii tantsijaid kui ka pillimängijad, seega toimus ERMi sillal lausa mitu rahvapidu. Algselt Eesti kooridele mõeldud programmiga ühinesid ka mitmed Soome ja Läti koorid. Programm kestis 2019. aasta lõpuni.

14. aprillil tähistati ERMi 109. aastapäeva Rasmus Puuri ja Doris Kareva EV100 juubelikantaadi „Unes nägin ma Eestimaad“ esituse ja emeriitprofessor akadeemik Anu Raua väibanäituse „Isamaastikud“ avamisega.

Augustis toimus üleilmne eesti kultuuriseltside festival „Sajaga seltsis“, mille mõtetalgud ning piduõhtu toimusid ERMis. A-fuajees avati sel puhul näitus „Metsaülikool – 50“ ja „Väliseesti rahvariided“.

Konverentsid

ERMi konverentsikeskuses korraldati 2018. aastal 49 konverentsi ja üle 100 väiksema seminari ning õppepäeva. Raamatu esitlusi ja avalikke loenguid toimus ka ERMi raamatukogus ja rahvakultuuri nõuandekeskuses. ERM korraldas maailma kultuuri- ja etnograafiamuuseumi ühendava ICOM ICME aastakonverentsi „Re-imagining the Museum in the Global Contemporary“, samuti oli suure kõlapinnaga muuseumi 58. aastakonverents „Näitused versus teadus. Dilemmad, otsingud ja lahendused“. Hõimupäevade konverents „100 aastat soome-ugri rahvaste iseolemist“ oli pühendatud rahvuslikule liikumisele ja iseseisvuspüüetele 100 aastat tagasi.

Üritused

Ülemajalise programmiga külastasid ERMi Jaan Poska Gümnaasium, Karlova Kool, Viljandi Jakobsoni Kool ja veel üle kümne Eesti kooli.

Traditsiooniline ERMi võistujoonistamine toimus 22. korda ning kandis pealkirja „Puudest ja inimestest“. Seekordne pealkiri sai inspiratsiooni etnoloog Ants Viirese 100. sünniaastapäevale pühendatud näitusest, mis oli võistluse ajal avatud ERMi B-fuajees.

Toimusid traditsioonilised ERMi üritused, nagu kirjasaatjate päev, muuseumihariduse infopäev, emakeelepäev.

Iga-aastastest Tartu üritustest leidis ERMis aset Tartu linna vastuvõtt eakatele linnakodanikele, Suurperede Liidu päev, Tartumaa olümpiaadivõitjate tunnustamine-vastuvõtt, Targa Linna konverents „Smart City for the Citizens 2018: Urban Mobility“, TedEx Tartu konverents. Taas toimus hiie väe tunnustamise üritus ning jaanituli Raadi mõisapargis.

ERMi restoran Pööripäev töötas välja uue kolmekäigulise õhtusöögimenüü, mida pakuda piduliku kontsertõhtusöögi ajal. Esimene kord katsetati seda koos revüülavastusega „Forever Young“, mis oli pühendatud Eesti Vabariigi 100. sünnipäevale. Publik võttis selle väga hästi vastu, nii et seda formaati otsustati kasutada ka edaspidi.

Programm: 2018

ERMi produktsioon

Märtsikuus korraldati esimest korda heli- ja videvikufestival „ERMi ÖÖ“, kus pakuti põnevaid helimaastikke, mis ühendasid endas nii mälestusi vanematest aegadest kui moodsamaid tehnomuusikasuundi. Esines seitse muusikakollektiivi ning esmaesitlusele tuli kirjanik Valdur Mikita tekstidele loodud sõnalis-muusikaline teos pealkirjaga „Pööriööriööriöö“.

ERM teater tõi 2018. aastal lavale kolm etendust: Katrin Pärna ja Janek Savolaine'ni lavastatud etenduse „Seitse venda ehk Uurali kajakas“, Rein Paku lavaversiooni Jaan Krossi ajaloolisest romaanist „Keis-

ri hull“ ning detsembris lastele mõeldud Heino Seljamaa etenduse „Nääriäpu jõulupu“.

Jätkus ERMi hõimuklubi, kus peeti loengud soome-ugri hõimurahvaste tavadest ja nende muutumisest tänapäeval. Samuti jätkati koostöös Tartu Ülikooliga loengusarja „Maailm ja rahvad“.

Maikuus tähistati ERMis muuseumiööd pealkirjaga „Üle piiri pidu!“, mis sisaldas lisaks tasuta näituste külastustele ka kirevat programmi illusionistide ja akrobaatide esinemistest, muusikakava ja tule-*show*'d. Külastajaid oli sel ajal üle 7000. Septembris tähistati ERMis „Teadlaste ÖÖ“ festivali, mis oli pühendatud taaskasutuse teemadele.

Heli- ja videvikufestival „ERMi ÖÖ“. Foto Arp Karm, ERM Fk

ERMi teatri etendus „Seitse venda ehk Uurali kajakas“ lavastati „Uurali kaja“ näitusel.
Foto Arp Karm, ERM Fk

Koostöö

2018. aastal jätkusid regilaulutoa üritused laste ERMis ning toimusid Pille Lille Muusikute Fondiga klassikalise muusika kontserdid sillaalal. Koostöös Fenno-Ugria Asutusega tähistati aprillikuus handi varesepäeva, mari sangaripäeva ning oktoobris hõimupäeva.

Teatrietendusi oli kokku 128. Külalisetendusi mängisid R.A.A.A.M, Vilde teater, Theatrum, samuti sai publik võimaluse vaadata näitlejate grupitööna valminud projekte. Lisaks teatrisaalile mängiti monotükke ka konverentsisaalis. Draama festivali ajal etendasid ERMis lavastusi Teater Ugala, VAT teater, Vaba Lava ja ERMi teater. ERM võrustus kolmel päeval aprillis gümnaasiumide kooliteatrite festivali.

Õpilaste teadusfestival tõi kaheks päevaks muuseumisse kokku kooliõpilaste parimad teadustööd. Eesti moefestivali raames

toimus üritus „Mood – Performance – Tants“, puhkpillifestivali „Mürtsub pill“ kontserdid täitsid maja ja novembri pimedatel õhtudel pakkus IdeeJazz kontserdielamusi kolmel päeval kolmel laval (konverentsisaal, sillaalal, teatrisaal).

Välialad

Välialal korraldati ERMi hariduskeskuse aktiivõppeprogramme ja seda kasutasid aktiivselt rahvaspordiharrastajad (orienteerumine, *discgolf* ja *petanque*) nii harjutamiseks kui ka võistluspaigna. Viinaköögi vabaõhusaalis toimusid kontserdid, ettevõtete suvepäevad, pulmapeod ja muud tseremooniad. Raadi mõisapargis oli taas Punk´n Rolli festival ja traditsiooniline jaanipäevapidu, mida korraldab ERMi Sõprade Selts.

Programm: 2018

Eakate päev ERMis. Foto Berta Jänes, ERM Fk

Tartu lasteaedade rõõmupidu, kingitus Eesti Vabariigi 100. aastapäevaks.
Foto Arp Karm, ERM Fk

Programm: Maailmafilm

15. Maailmafilmi festival toimus 19. märtsist kuni 24. märtsini Eesti Rahva Muuseumis. Festivalil linastus ligi kuuskümmend dokumentaalfilmi, neist osa paralleelprogrammina. Programm moodustus reast alaprogrammidest fookusega mitmetel kultuuri ja ühiskonda avavatel teemadel. Näiteks hõlmas alateema „Nomaadid“ filme traditsioonilise rändava elulaadiga rahvarühmadest ning rändamisest ja rändava elulaadi sobitumisest kaasaegsesse läänelikku ühiskonda. Kaasaja ühiskonnaga tegelesid ka programmid „Utopia võimalikkusest tehnoloogiaajastul“, „Linn on mu kodutänav“ ja „Toiduaktivistid“. Alaprogrammid tegelesid ka inimese elukaare, sõjatraumade ja immigratsiooni teemadega. Festivali avapäev oli pühendatud visuaalsele antropoloogiale, sealhulgas ka antropoloogilise uurimistööga seotud filmiproduksioonile.

Maailmafilmi sihtrühmadeks on kohalik kultuuripublik ja rahvusvahelised filmiringkonnad. 15. hooajal koostöös Rakendusliku Antropoloogia Keskusega läbi viidud külastajauuring kinnitas, et Maailmafilmile tullakse kogema erinevaid kultuuriruumi ja reaalsuselähedast kogemust. Festival on koht, kus linastuvad ka need lood, mis ei jõua ei peavoolumeediasse ega üha tavalisemaks muutuvasse veebipõhisesse filmilevisse. Li-

saks täidab festival nende külastajate ootuse, kes soovivad kohtuda filmide autoritega või suhelda teiste festivaliküllastajatega.

15. Maailmafilmi festivali avafilmi oli režissöör Michael Glawoggeri „Pealkirjata“ (ingl „Untitled“). Režissöör asus teele ümber maailma, ilma et tal oleks olnud stsenaariumi, küsimusi või teemat, millest filmi teha. Sellest pidi saama film eimillestki, vaade maailmale, mis saab kujuneda vaid siis, kui loobuda hinnangute andmisest ning lasta end juhtida vaid uudishimust ja intuitsioonist. Tulemuseks oli globaalset vaadet pakkuv film, mis lõi erinevatest katketest ja kujunditest holistliku terviku, käsitluse sellest, kes me oleme ja kuidas me elame. Michael Glawogger jõudis teel olla mitmeid kuid, enne kui see rada õnnelt katkes. Seetõttu on filmi teiseks režissööriks pikaajaline toimetaja Monica Willi, kes kogunenud materjalist loo kokku monteeris, lisades filmile ka oma käekirja ja tõlgenduskihi.

Festivali korraldas kaks osapoolt: Eesti Rahva Muuseum ja MTÜ Maailmafilmi Ühing. Festivali toetasid Eesti Filmi Instituut ja Tartu Linnavalitsuse kultuuriosakond, strateegilisteks koostööpartneriteks olid ka disainistuudio Fraktal, Elektriteater, MTÜ Mondo ja mitmed teised. Festivali teostamisel panid öla alla festivali vabatahtlikud.

Foto Liisi Reitalu

Heimtali muuseum: 2018

Heimtali muuseumi külastas ligi 3000 inimest, väliskülalisi oli 465 (pärit 26 riigist) ning toimus 54 eriilmelist üritust, kus osales kokku 1628 inimest. Heimtali muuseumi kogud pakkusid jätkuvalt uurimistrõõmu käsitööhuvilistele ja teistelegi nii Eestist kui ka kaugemalt. Anu Raua meistriklassidest võtsid osa külalised Rootsist, USAst ja Jaapanist.

Rahvakunstipraktikal käisid Heimtalis suvel Eesti Kunstiakadeemia tekstiili-, moekunsti ja sisearhitektuuri tudengid, kes ammutasid sealt inspiratsiooni ja täiendasid oma joonistamisoskust. Sügisel täiendasid Tartu Kõrgema Kunstikooli tekstiili- ning TÜ VKA metallitöö ja rahvusliku ehituse tudengid koopiajooniste tegemise oskust. Detsembris olid TÜ VKA pärandkultuuri magistrandid muuseumitöö praktikal. Kogusid kasutasid õppetöö ka Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskooli õpilased. Kokku kasutas muuseumikogu aasta jooksul uurimiseks ja õppetööks 383 külastajat.

- 7. veebruaril toimus „Ajarännaks 1918“, kus 56 Audentese Erakooli õpilast, õpetajat ja külalist rändas 100 aasta tagusesse aega, et taas elustada Eesti Vabariigi sündinut.

- 5. mail toimus „Teeme ära“ talgupäev, mil 20 vabatahtliku osaleja abiga korras-tati ajaloolise vallakeskuse ala.
- 19. mail peeti Muuseumiöö „Öös on pidu“ raames Heimtali rahvamajas kü-lapidu nii, nagu see võis olla 100 aastat tagasi. Tuppa toodi kased ja ühiselt kaunistati peopaik. Endises vallamajas pandi ahju sepik ja mulgi korbid. Tants õpetas naisrühm „Viljandi tantsijad“.
- 29. juunil toimus TÜ Viljandi kultuuri-akadeemia korraldatud rahvusvahelise Põhjamaade silmuskudumise süm-poosioni eriprogramm 140 osalejale, päeva lõpetas põnev ja meeleolukas rahvusva-heline kudumisvõistlus „Käi ja koo“.
- Juulis korraldati rahvusvahelise käsitöö-laagri Craft Campi päev ja näidati XXXII Pärnu antropoloogiliste filmide festivali filme.
- Detsembris toimus Eesti Teaduste Aka-deemia talvekooli raames noorteadlaste koolitus „Teadus 3 minutiga“.
- Terve aasta pakuti koostöös Viljandi muuseumiga programmi „Päev vanas koolimajas“ 1.–6. klassi õpilastele.

Rahvamajas avati keraamik Leo Rohlini isikunäitus „Siit nurgast ja sealt nurgast“, mis oli pühendatud tekstiilikunstnik Anu Raua 75. sünnipäevale. See sisaldas väikest valikut kunstniku 1980.–90. aastatel valminud vormikeraamikast, samuti viimastel aastatel loodud keraamilisi seinareljeefi ja tekstiilifragmentidest kujundatud installatsiooni.
Foto Leida Lepik

Muuseumipood: 2018

2018. aastal avati ka ingliskeelne e-pood, tänu millele mitmekordistus muuseumi e-poe läbimüük nii Eestis kui ka välismaal. Kaubavalik läbis iga-aastase uuenduskuuri ja sõlmiti 60 uut koostöölepingut kodumaisete tootjatega. Trükiste valik täienes pidevalt, samuti andis muuseum ise välja põnevaid uusi trükiseid. 1990. aastate näituse „Ise tehtud Eesti“ tarbeks arendati välja tooteseeria, mis annab edasi selle ajastu moodsust, muusikat ja argielu.

2018. aastal toimus muuseumi toidusüvenüüride konkurs, mille käigus otsisime uusi põnevaid tooteid muuseumipoe valiku rikastamiseks ja toidupärandil põhinevate toodete müügi suurendamiseks. Konkursile laekus 28 võistlustööd ja muuseumi tunnustuse saanud tooted jõudsid ERMis ka müügile. Küllastajate seas on populaarseks saanud nii Hiiumaa kuivatatud lestaribad, šokolaadis põdrasamblik kui ka Ruuge maha kasesiirup ning kanepiõli.

2018. aastal müüdi muuseumipoes 47 100 toodet, neist enim ERMi postkaarte, pastapliiatseid ja magneteid. Üllatuslikult trügis esikolmikusse 1990. aastate maius Turbo näts.

1990. aastate näituse „Ise tehtud Eesti“ tooteseeria näited. Fotod ERM

ERMi Sõprade Selts: 2018

2018. aastal tegutsesid seltsi liikmed vabatahtlikuna muuseumis, korraldati kultuuriüritusi ja õppereise, tutvustati ERMi nii Eestis kui ka välismaal ning anti oma panus, et muuta Raadi mõisa alad külastajatele põnevamaks.

Seltsi esindajad jagasid oma kogemusi vabatahtlike võrgustiku üle-eestilistel üritustel. Aasta suuremaid ettevõtmisi oli osalemine koostöös ERMi ja Tartu Rahvusvahelise Majaga korraldatud kultuurilist lõimumist toetavas programmis septembrist kuni aasta lõpuni. 8.–11. mail osales selts koos muuseumiga kirjandusfestivalil Prima Vista. 14. märtsil oli seltsi korraldatud emakeelepäeval ERMi teatrisaalis külas Ferdinand Johann Wiedemanni keeleauhinna 2018. aasta laureaati filoloogiadoktor Reet Kasik, kes pidas ettekande teemal „Eesti kirjakeele 100 aastat“. 15. märtsil käis selts juba kaheksandat korda Petseri Lingvistilise Gümnaasiumi kutsel seal eesti keele päeva tähistamas. 25. oktoobril tähistati aga koostöös Eesti Kirjandusmuuseumiga rahvaluuleteadlase

Oskar Kallase 150. sünniaastapäeva. Üle 250 seltsi liikme võttis osa ajaloo- ja kultuurireisidest Loode- Venemaale, Šotimaale ja Inglismaale ning jõulukuisest traditsioonilisest mõisareisist Alüksnesse Lätimaal.

Koostöös Tartu linna, valla ja Baltimaade üliõpilaste laulu- ja tantsupeoga Gaudeamus korraldati 23. juunil Raadi mõisapargis jaaniõhtu, millest võttis osa üle 10 000 inimese.

Jätkati ERMi töötajate ja kultuuritegelaste hauptplatside korrastamist ja 2018. aastast lisandus Helmi Kurriku (ERMi etnograafilise osakonna juhataja 1928–1944) hauptplats, kuhu telliti ERMi ja Helmi Kurriku Ameerikas elava vennapoja Andres Kurriku abiga hauamonument.

Vastavalt ERMiga sõlmitud koostöölepingule koguti jätkuvalt sihtotstarbelisi annetusi Raadi teemapargi arendamiseks ja „Kohaliku omaalgatuse“ programmi toetusel valmis Raadi järvele hooajaline pontoonkai. Seltsi liikmete arv kasvas ja 2018. aasta üldkoosolekul valiti auliikmeks ehtekunstnik Kärt Summatavet.

Jaanipäevadel tehtud liiklusohutust puudutava teavitustöö eest sai ERMi Sõprade Selts Maanteeametilt parima Lõuna-Eesti koostööpartneri auhinna.